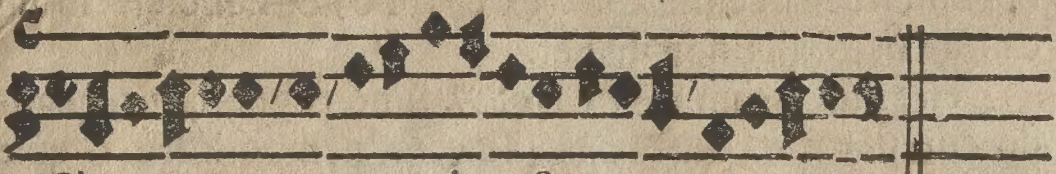
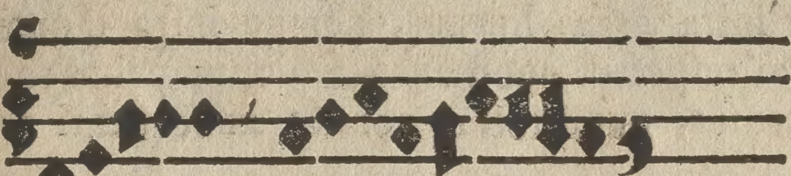
In Feſtis Solemnibus *1mæ Claſsis*

In Feſtis Duplicibus *2dæ Claſsis* Apoſtolorum
& per Octavas

De Beata Maria Virgine per Annum.

ELEMENTA PUERILIS INSTITUTIONIS

PLURIBUS IN LOCIS REFORMATA

IISQUE

ORATIONIBUS,

AC

DOCTRINA CHRISTIANA

RECENTER AUCTA & REIMPRESSA.

ANNO DOMINI 1793.

CRACOVIÆ
Typis Dziedzicka & Succefsorum.

Litery Większe Łacińskie

ABCDEFGHIKL
MNOPQRSTVW
XYZ

Litery Mnieysze Polskie

AĄBCDEFGHIKLŁM
NOPQRSTVWXYZ.
Aáąbcćdeęfghiklłmnńo
pqq;rſsśtuvwxyzźż.

Vocales. a e i o u & y *Græcum*
Dyphtongi. æ œ au eu ei ji.
Consonantes. b c d f g h k l m n p q
r ſ t x z.

h *Aſpiratio eſt*

Litery Większe Podręczne

A Ą B C D E Ę F G H I J K L Ł M N
O P Q R S T U V W X Y Z.

Litery Mnieysze Podręczne.

A a á ą b c ć d e ę f g h i j k l ł m n ń o p
q r ſ s ś t u v w x y z ż ź.

INSTITUTIO PUERILIS.

Consonantes præpositæ Vocalibus.

Ba	be	bi	bo	bu
Ca	ce	ci	co	cu
Da	de	di	do	du
Fa	fe	fi	fo	fu
Ga	ge	gi	go	gu
Ha	he	hi	ho	hu
Ja	je	ji	jo	ju
Ka	ke	ki	ko	ku
La	le	li	lo	lu
Ma	me	mi	mo	mu
Na	ne	ni	no	nu
Pa	pe	pi	po	pu
Ra	re	ri	ro	ru
Sa	se	si	so	su
Ta	te	ti	to	tu
Wa	we	wi	wo	wu
Xa	xe	xi	xo	xu
Za	ze	zi	zo	zu

Vocales præpositæ Consonantibus.

Ab	eb	ib	ob	ub
Ac	ec	ic	oc	uc
Ad	ed	id	od	ud
Af	ef	if	of	uf
Ag	eg	ig	og	ug
Ah	eh	ih	oh	uh

Ak	ek	ik	ok	uk
Al	el	il	ol	ul
Am	em	im	om	um
An	en	in	on	un
Ap	ep	ip	op	up
Ar	er	ir	or	ur
As	es	is	os	us
At	et	it	ot	ut
Aw	ew	iw	ow	uw
Ax	ex	ix	ox	ux
Az	ez	iz	oz	uz

Conſonantes plures Vocalibus præpoſitæ.

Bla	ble	bli	blo	blu
Cla	cle	cli	clo	clu
Dla	dle	dli	dlo	dlu
Fla	fle	fli	flo	flu
Gla	gle	gli	glo	glu
Kla	kle	kli	klo	klu
Mla	mle	mli	mlo	mlu
Pla	ple	pli	plo	plu
Sla	ſle	sli	slo	slu
Tla	tle	tli	tlo	tlu
Bra	bre	bri	bro	bru
Crá	cre	cri	cro	cru
Dra	dre	dri	dro	dru
Frá	fre	fri	fro	fru
Gra	gre	gri	gro	gru

Pla

Fra pre pri pro pru
Tra tre tri tro tru
Stra stre stri stro stru
Cta cte cti cto ctu

Vocales pluribus Consonantibus præposita

Anc enc inc onc unc
Ans ens ins ons uns
Ant ent int ont unt
Ars ers irs ors urs
Aps eps ips ops ups

Abbreviationes quarundam Syllabarum

ã valet am, *vel* an ẽ valet em *vel* en, ĩ valet im, *vel* in, õ valet om, *vel* on, ũ valet um, *vel* un, & valet, et 9. valet us, ℣. valet *Versus* ℟. *Responsoriũ.*

MAne surgens puer, auspicabitur diei exordium á signo Sanctæ Crucis, dicens:

Rano wstawszy Dziecię, naypierwey się powinno przeżegnać mowiąc:

In Nomine Patris, ✝ & Filii, ✝ & Spiritus Sancti ✝ Amen

IN Nomine Domini nostri JESU Christi, surgo de somno, ille me benedicat, & huic ego peccator me com-

committo ut me dirigat, prosperat: & ad vitam æternam perducat, Am.

W Imie Oyca, ✠ y Syna, ✠ y Ducha Swiętego, ✠ Amen.

W Imie Pana naſzego JEZUSA Chryſtuſa Ukrzyżowanego wſtaie że ſnu, ten mnie niechay błogoſławi, i temu ſię ia grzeſzny polecam, aby mną rządził; ſzczęścił, y do żywota wiecznego doprowadził Amen.

Poſteà flexis genibus & junctis manibus ante pectus dicet.

Benedicta ſit Sacta: & individuá Trinitas, nunc & ſemper & per infinita ſæcula ſæculorum Amen.

Potym uklęknąwſzy y ręce złożywſzy, mowić powinno nabożnie:

Niech będzie błogoſławiona Swięta y nierożdzielna TROYCA, teraz y zawſze, y przez nieſkonczone wieki wiekow, Amen.

ORATIO DOMINICA.

Pater noſter qui es in Cœlis ſanctificetur Nomen Tuum Adveniat Regnum tuum, Fiat voluntas tua, ſicut in Cœlo & in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris

Et ne nos inducas in tentationem,
Sed libera nos a malo, Amen.

MODLITWA PANSKA.

OYcze nasz, ktoryś iest w Niebiesiech święć się Imie Twoie. Przyiź Krolestwo Twoie Bądź wola Twoia iako w Niebie tak i na ziemi. Chleba naszego powszedniego day nam dzisiay. Y odpuść nam nasze winy, iako y my odpuszczamy winowaycom naszym, Y nie w wodź nas w pokuszenie ale nas zbaw ode złego. A. *SALUTATIO ANGELICA*

AVe MARYA gratia plena Dominus tecum benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui, Jesus Sancta MARYA Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ. Amen.

POZDROWIENIE ANIELSKIE.

ZDrowaś MARYA łaskiś pełna Pan z Tobą; błogosławionaś ty między niewiastami, y błogosławion Owoć zywota Twego JEZUS Swięta MARYA Matko Bża, modl się za nami grzesznemi, teraz y w godzinę śmierci naszey, Amen

SYMBOLUM APOSTOLORUM.

CRedo in Deum Patrem Omnipotentem Creatorem cœli & terræ. Et in Jesum Chrystum Filium ejus uni-

eum, Dominum nostrum: qui concêptus est de Spiritu Sancto, natus ex MARYA Virgine, Passus sub Pontio Pilato crucifixus, mortuus & sepultus Descendit ad inferos, tertia die resurexit á mortuis, Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Inde venturus est judicare vivos & mortuos. Credo in Spiritum Sanctum, Sanctam Ecclesiam Catholicam Sanctorum Communionem remissionem peccatorum Carnis resurrectionem, & vitam æternam, Amen.

SKŁAD APOSTOLSKI.

Wierzę w BOGA Oyca Wszechmogącego Stworzyciela Nieba y ziemie, Y w JEZUSA Chrystusa Syna iego iedynego, Pana naszego, Ktory się począł z Ducha Swiętego narodził się z MARYI Dziewice. Umęczon pod Pontskim Piłatem ukrzyżowan umarł y pogrzebion. Zstąpił do piekłow trzeciego dnia zmartwychwstał. Wstąpił na Niebiosa, siedzi na prawicy BOGA Oyca Wszechmogącego Z tamtąd przyidzie sądzić żywych y umarłych. Wierzę w Duchá Swiętego. Swięty Kościoł powszechny, Swiętych obcowanie.

nie, grzechow odpuszczenie, Ciała zmartwychwstanie i żywot wieczny. **A.**

DECEM DEI PRÆCEPTA Quæ in Decalogo Continentur.

EGo ſum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti de domo ſervitutis,

1. Non habebis Deos alienos coram me
2. Non aſsumes Nomen Domini DEI tui in vanum.
3. Memento ut diem Sabbathi ſanctifices.
4. Honora Patrem tuum & Matrem tuam
5. Non occides.
6. Non mæchaberis.
7. Non furtum facies.
8. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.
9. Non concupiſces domum Proximi tui.
10. Nec deſiderabis uxorem ejus nec ſervum nec ancillam, nec bovem, nec aſinum, nec cætera omnia quæ illius ſunt.

DZIESIĘCIORO BOZEGO PRZYKAZANIA.

JA ieſtem Pan BOG twoy ktorym cię wywiodł z ziemie Egiptſkiey z domu niewoli.

1. *Nie będziesz miał Bogow cudzych przedemną.*

2. *Nie będzieſz brał Imienia Pana BOGA twego nadaremno bo nie będzie miał za niewinnego Pan tego, ktoryby wzywał Imienia Pana BOGA ſwego nadaremno.*

3. *Pamiętay abyś dzień Swięty święcił.*

4. *Czciy Oyca twego, y Matkę twoię.*

5. *Nie będzieſz zabiiał.*

6. *Nie będzieſz cudzołożył.*

7. *Nie będzieſz kradł.*

8. *Nie będzieſz mowił przeciw bliźniemu twemu fałſzywego świadectwa.*

9. *Nie będzieſz pożądał domu bliźniego twego.*

10. *Ani będzieſz pożądał żony iego, ani ſługi, ani służebnice ani wołu, ani osła: ani żadney rzeczy ktore iego ſą.*

Offero tibi Domine Deus omnes cogitationes verba & opera mea, & nihil volo hodierno die facere, quod non esset propter solum amorem tuum, & propter salutem meam, Amen.

Ofiaruię Panie Boże wſzyſtkie myśli słowa y uczynki moie y nic niechcę dnia dziſieyſzego czynić coby nie było dla

ſa-

samey miłości Twoiey, y dla zbawienia moiego, Amen.

Dignare Domine die isto sine peccato nos custodire, Miserere nostri Domine miserere nostri Fiat misericordia tua Domine super nos, quem admodum speravimus in te.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ád te veniat.

Racz Panie dnia tego, bez grzechu nas strzedz, zmiłuy się nad nami Panie, zmiłuy się nad nami. Niech będzie miłosierdzie Twoie Panie nad nami iakośmy mieli nadzieię w Tobie.

℣. Panie wysłuchay modlitwę moię.

℟. á wołanie moie niech do Ciebie przyidzie

ORATIO.

Domine DEUS Omnipotens, qui ad principium hujus diei nos pervenire fecisti, tua nos hodie salva virtute, ut in hoc die ad nullum declinemus peccatum sed semper ad tuám justitiam faciendam, nostra procedant eloquia, dirigantur cogitationes & opera, Per Christum Dominum nostrum Amen.

MODLITWA.

PAnie Boze Wszechmogący, ktory do początku tego dnia nam przyść sprą-

wileś, Twoią nas dziś obecą mocą abyśmy w ten dzień, ku żadnemu się nie skłoniali grzechowi; ale zawsze ku Twoiey sprawiedliwości wykonaniu, nasze pochodziły rozmowy: były obrocone myśli y uczynki. Przez Chrystusa Pana naszego; Amen

ANgele Dei, qui custos es mei, me tibi commissum pietate superna, hodie illumina, custodi, rege, & guberna Amen.

ANiele Bozy; ktoryś jest Strożem moim; mnie Tobie zleconego z Opatrzności Boskiey dziś oswiecay, strzeż rządź y sprawuy, Amen

BENEDICTIO.

DOminus nos benedicat & ab omni malo defendat, & ad vitam perducat æternam, Et fidelium animæ per misericordiam DEI requiescant in pace, Amen.

BŁOGOSŁAWIENSTWO.

BŁogosław nam Panie, y od wszego złego broń y do żywota przyprowadź wiecznego, A wiernych dusze przez miłosierdzie Boże niech odpoczywaią wpokoiu A.

Gdy dzwonią na Pacierze rano w Południe y w wieczor, uklęknąwszy mow

AngelusDomini nuntiavit MARYÆ:

& concepit de Spiritu Sancto. *Ave &c*
Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. *Ave Maria &c*
Et Verbum Caro factum est & habitavit in nobis. *Ave Maria &c.*
Anioł Pański zwiastował Pannie MARYI y poczęła z Ducha Swiętego. Zdro:
Oto Ja Służebnica Pańska; stań mi się według słowa Twego. Zdrowaś M. &.
A Słowo Ciałem się stało, y mieszkało między nami. Zdrowaś Marya. &c.

Invocatio Sancti Spiritus cum aggrediuntur studia Pueri.

VEni Sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium & tui amoris in eis ignem accende, qui per diversitatem lingvarum cunctarum, gentes in unitatem fidei congregasti.
℣. Emitte Spiritum tuum & creabuntur,
℟. Et renovabis faciem terræ.

WZYWANIE DUCHA SWIĘTEGO.

PRzybądź Swięty Duchu napełniy twoich serca wiernych. o twey miłości ogień w nich racz zapalić, ktoryś przez rozliczność ięzykow wszystkich rodzaie do jedności Wiary zgromadził,
℣. *Zpuść Ducha twego ô lęgą stworzone*
℟. *A odnowisz twarz ziemi.*

ORA-

ORATIO

DEus qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti da nobis in eodem Spiritu recte sapere, & de ejus pia semper consolatione gaudere. Per Christum Dominum nostrum

Vel etiam per sequentem hymnum.

VEni Creator Spiritus.
Mentes tuorum visita,
Imple superna gratia,
Quæ tu creasti pectora
Qui Paracletus diceris.
Donum DEI altissimi,
Fons vivus ignis charitas,
Et Spiritualis unctio,
Tu septiformis munere,
Dexteræ DEI tu digittus
Tu rite promissum Patris,
Sermone ditans guttura,
Accende lumen sensibus,
Infunde amorem cordibus,
Infirma nostri corporis
Virtute firmans perpeti.

DUchu święty Stworzycielu,
Serc ludzkich nawiedzicielu,
Racz łaską swoią napełnić
Serca, któreś raczył stworzyć.
Tyś Paraklitem nazwany,
Darem Bożym mianowany.
Żywą studnią i miłością,
Ogniem i duszy światłością.
Darów twoich siedm liczemy
Palcem Bożym cię zowiemy.
Obietnicąś iest Oyca swego,
Zdobiąc usta mową szczęśliwą
Racz dać zmysłom iaść światłości,
Przynaszay w sercu miłości,

Hostem repellas longius,
Pacemque dones protinus,
Ductore sic te praevio,
Vitemus omne noxium.
Da gaudiorum praemia,
Da gratiarum munera,
Dissolve litis vincula,
Astringe pacis foedera.
Per te sciamus da Patrem
Noscamus atque Filium;
Te utriusque Spiritum
Credamus omni tempore,
DEO Patri sit gloria,
Filio qui à mortuis
Surrexit ac Paraclyto,
In saeculorum saecula,
Amen.

Krewkość tez ciała naszego.
Mocą twierdź bostwa twego.
Odpędz, co iest złośliwego.
Nabaw pokoiu twoiego,
Aby za twoią obroną
Złe odeszło inszym stroną
Doniesz nas wiecznych radości
Użycz łaski obfitości,
Oddal nieszczęśki tęskliwe
Zie[illegible]eczenie day szczęśliwe,
Day Oyca poznać Niebieskiego,
Racż nam dać i Syna Iego
Y ciebie Ducha Swiętego
Od obu pochodzącego.
Bogu Oycu Wszechmocnemu
Synowi Iego miłemu,
zDuchem S. cześć społeczna
Niech będźie na wieki wieczna.

Intrando Ecclesiam.

Domine in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam adorabo ad Templum Sanctum tuum & confitebor Nomini tuo.

Pa

PAnie w wielkości miłosierdzia Twego, wnidę do Domu Twoiego, pokłon uczynię w Kościele Swiętym Twoim y będę uyznawać Imieniu Twoiemu.

In aspersione aquæ Benedictæ.

ASperges me Domine hyssopo & mundabor: lavabis me & super nivem deálbabor.

MODUS MINISTRANDI

Et respondendi Sacerdoti celebranti

MISSAM.

Imprimis Minister flectens á sinistra manu Sacerdotis respondebit *Sacer*doti dicendi sic.

Sacerdos. INtroibo ad Altare DEI,
Minister. Ad Deum qui lætificat juventutem meám.

S. Judica me Deus & discerne causam meam de gente non sancta ab homine iniquo & doloso erue me.

M. Quia tu es Deus fortitudo mea, quare me repulisti & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus.

S. Emitte lucem tuam & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt & adduxerunt in montem sanctum tuum & in tabernaculá tua,

M.

M. Et introibo ad Altare DEI; ad Deum qui lætificat juventutem meam

S. Confitebor tibi in cythara Deus Deus meus quare tristis es anima mea & quare conturbas me.

M. Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei, & Deus meus.

S. Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto.

M. Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum; Amen.

S. Introibo ad Altare DEI.

M. Ad Deum qui lætificat juventutem meam.

S. Adjutorium nostrum in Nomine Domini.

M. Qui fecit cælum & terram.

S. Confiteor Deo Omnipotenti &c.

M. Misereatur tui Omnipotens Deus & dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam. S. Amen.

M. Confiteor Deo Omnipotenti, Beatæ MARIÆ semper Virgini, Beato Michaeli Archangelo, Beato Joanni Baptistæ. Sanctis Apostolis Petro & Paulo omnibus Sanctis quia peccavi nimis cogitatione verbo & opere, mea culpa, mea culpa, mea maxima

culpa: Ideô precor Beatam MARIAM semper Virginem, Beatum Michaelem Archangelum, Beatum Joannem Baptiſtam Sanctos Apoſtolos Petrum & Paulum omnes Sanctos ut orent pro me ad Dominum Deum noſtrum,

M. Miſereatur Veſtri Omnipotens Deus &c *ut ſupra Miniſter* Amen.

S. Indulgentia absolutionem & remiſsionem omnium Peccatorum tribuat nobis Omnipotens & miſericors Dominus M. Amen,

S. Deus tu converſus vivificabis nos.

M. Et plebs tua letabitur in te.

S Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam

M. Et salutare tuum da nobis.

S. Domine exaudi orationem meam,

M. Et clamor meus ad te veniat,

S. Dominus vobiscum.

M. Et cum spiritu tuo.

S *Kyrie* eleison. M. Kyrie eleiſon.

S. Kyrie eleyson. M. Chryſte eleiſon

S. Chryſte eleyson, M. Chryſte eleiſon.

S. Kyrie eleison. M. Kyrie eleiſon.

S. Kyrie eleiſon.

S. *Ante Collectam,* Dominus vobiscum. M. Et cum spiritu tuo.

S. In fine Collectæ. Per omnia ſæcula sæculorum. M. Amen.

Poſt

Post Epistolam vero. Deo gratias:

Lecta Epist. Grad. & Allelu. Minister accipit Missale. & defert addextram partem cornu Altaris deinde:

Dominus vobiscum **M.** Et cum spiritu tuo: *S.* Sequentia *Sancti* Evangelii secundum Joannem. M. Gloria tib Domine. *Finito Evangelio* Laus tibi Christe.

Minister post Offertorium porrigat Sacerdoti præparaturo Calicem. Vinum & aquam. statimq; lavabit illi digittorum extremitates.

S. Orate Fratres. **M.** Suscipiat Dominus hoc Sacrificium de manibus tuis ad laudem & gloriam Nominis sui, ad utilitatem quoque nostram totiusque Ecclesiæ suæ Sanctæ

S. Per omnia sæcula sæculorum M. A.

S. Dominus vobiscum M. Et cum spiritutuo. *S. Sursum* corda. M. *H*abemus ad Dominum.

S. Gratias agamus Domino Deo nostro. M. Dignum & justum est.

S. *P*ax Domini sit semper vobiscum M. Et cum spiritu tuo.

S. Dominus vobiscum. M. Et cum spiritu tuo. V. Ite Missa est: *vel* Benedicamus Domino M, Deo gratias

V. *R*equiescant in pace; M, *A*men.

MODUS MINISTRANDI SACRIFICIO MISSÆ

Fatribus Sacerdotibus Ordinis Prædicatorum

Sacerdos. Confitemini Domino quoniam bonus, (dia ejus.

Minister Quoniam in sæculum misericor-

S. Confiteor Deo Omnipotenti & Beatæ MARIÆ semper Virgini, & Beato Dominico Patri Nostro, & Omnibus Sanctis, & vobis Fratres. quia peccavi nimis cogitatione, locutione, opere & omissione mea culpa, precor vos orare pro me.

M. Misereatur tui Omnipotens DEUS, & dimittat tibi omnia peccata tua, liberet ab omni malo: Salvet & confirmet in omni opere bono, perducat te ad vitam æternam, ℟. A.

M. Confiteor Deo Omnipotenti Beatæ MARIÆ semper Virgini, Beato Patri Nostro ELIÆ Omnibus Sanctis. & tibi Pater quia peccavi nimis cogitatione, locutione, opere, & omissione mea culpa Ideo precor BeatamMARIAM semper Virginem Beatum Patrem Nostrum ELIAM, omnesSanctos, & te Pater orare pro me ad Dominum JESUM Christum.

S. Misereatur &c. M ℟ Amen.

S. Indulgentiam absolutionem & remissionem omnium peccatorum nostrorum, tribuat nobis Omnipotens & misericors Dominus. M. ℟. Amen.

S. Adjutorium nostrum in Nomine Domini M. Qui fecit Cælum & terram.

Post Epistolam Minister. Deo gratias.

Post Evangelium autem. Laus tibi Christe.

S.

S. Orate Fratres M. Memor sit Dominus omnis Sacrificij tui, & holacaustum tuum pingve fiat: tribuat tibi secundum cor tuum & omne consilium tuum confirmet.

Ante ultimum Evangelium Sacerdos dicit Salve Regina, *Minister finita* Salve Regina *dicit* Ora pro nobis Sancta Dei Genitrix,

S. Ut digni efficiamur promissionibus Christi. *& finita Oratione: Minister* ℟. S. Amen. *Deinde* S. Dominus vobiscum M. Et cum spiritu tuo S. Initium *vel* Sequentia &c. M. Gloria tibi Domine *Deinde finito Evangelio.* M *dicit* Laus tibi Christe.

Tempore Paschalis Sacerdos dicit. Regina Cæli lætare Alleluja Resurrexit sicut dixit Alleluja. Ora pro nobis Deum Alleluja M *dicit* Gaude & lætare Virgo MARIA Alleluja. S. Quia surrexit Dominus vere Alleluja *Cætera ut supra.*

O! Salutaris Hostia, Quæ Cæli pandis ostium; Bella tremunt hostilia. Da robor fer auxilium. Uni Trinoque Domino, sit sempiterna gloria Qui vitam sine termino, Nobis donet in Patria, Amen.

TAntum ergo Sacramentum; veneremur cernui, Et antiquum documentum novo cedat ritui, Præstet fides supplementum sensuum defectui, Genitori; genitoque, laus & jubilatio; Salus honor, virtus quoque sit & Benedictio, Procedenti ab utroque compar sit laudatio; A.

REX

REX Christe primogenite, Agnele DEI mistice, Virtutum fons vita, Mundi caro viva, Divinitatis Hostia, Æterni Patris victima, Omnium Plasmator, Mundi Restaurator, Tuo nos corpore refice; Sacroque Sanguine ablue, Sordes nostræ culpæ JESU Chryste

Ecce Panis Angelorum, Factus Cibus Viatorum Vere Panis Filiorum, Non mittendus canibus. In figuris præsignatus, Cum Isaac immolatur. Agnus Paschæ deputatur, Datur Manna Patribus. Bone Pastor Panis vere, JESU Christe miserere, Tu nos Pasce nos tuere, Tu nos bona fac videre in terra viventium, Tu qui cuncta scis & vales, Qui nos pascis hic mortales. Tuos tibi commensales, Cohæredes & Sodales, Fac Sanctorum civium.

JESU dulcis memoria, Dans vera cordis gaudia, Sed super mel & omnia, Ejus dulcis præsentia, Nil canitur, svavius, Auditur nil jucondius, Nil cogitatur dulcius, Quam JESUS Dei Filius, JESU spes pænitentibus, Quam pius es pætentibus, Quam bonus te quærentibus, Sed quid invenientibus JESU dulcedo cordium, Fons vivus lumen mentium Excedens omne gaudium, Et omne desiderium, Nec lingua valet dicere, Nec litera exprimere, Expertus potest credere; Quid sit JESUM diligere, Mane nobiscum Domine, Et nos illustra lumine, Pulsa mentis caligine, Mundum replens dulcedine

DOmine Rex DEUS; Abraham dona nobis (*serenitatem* vel *pluviam*) congruentem benignitatem super faciem terræ, ut sciat populus tuus, quia tu es Dominus DEUS noster

Mſza Swięta z Łacińſkiego zowie ſię Miſsă; co ſię zn czy po Polſku Poſelſtwo, albo poſyłanie, b. Kapłan iako Poſeł. Chryſtusow przez ſwoie ręce niekrwową Ofiarę Oycu Przedwiecznemu posyła.

Pytanie CO ieſt Msza swięta?
Odpow: Jeſt iedyna powierzchowna niekrwawa Ofiara Nayświętſzego Ciała y Krwie Jezusowey, pod Oſobami Chleba y Wina, przy oſtatniey Wieczerzy od Chryſtuſa Pana na pamiątkę Męki swoiey na mieyſce wszyſtkich Ofiar starego Teſtamentu poſtanowiona.

Humerał znaczy plugawą żydowſką szmatę, ktorą oczy Chryſtusowe zawiązali.

Alba znaczy białe odzienie w ktore Herod na pośmiewiſko Chryſtusa ub ał Pas Manipularz, i Stuła znaczą powrozy i łańcuchy ktoremi Chryſtusa skrępowano,

Ornat znaczy płaszcz purpurowy w ktory Chryſtuſa przy Koronacyi urągaiąc ſię z Niego ubrali,

Krzyż zwyczayny na Ornacie znaczy Krzyż Chryſtuſow.

Ołtarz, znaczy Krzyż na ktorym

ſię

ſę Chryſtus *Pán*, *BOGU* Oycu ofiarowął;

Item. Znáczy *Sto*ł, na ktorym oſtatnią Wieczerzą z Uczniámi ſwoiemi odprawował.

Item Goreiące świece, znaczą przytomnego Chryſtusa, ktory ieſt prawdziwym światłem świata.

Item. Zapominaią nas żebyśmy czyſtym sercem, goreiącym nabożenſtwem Mſzy *Swiętey* ſłuchali.

Item. Kielich znáczy Grob Chryſtusow. *Item*. Znaczy serce nasze, ktoreśmy złotem miłości *Boſ*kiey zdobić powinni. *Item*. Patyna znaczy kamień, ktorym Grob Chryſtusow był przywalony. *Item*. Pala znaczy Tuwalnią ktorą Twarz Chryſtusa w Grobie zakryta była, *Item*. Puryfikaterz Korporał, i Obrusy Ołtarzowe, znaczą prześcieradła w ktore Chryſtus był uwiniony i do Grobu włożony.

Gdy lud oczekiwa Mſzy *Sw*: znaczy iż Dusze Oyców SS. w otchłaniach oczekiwały przyścia prawdziwego Meſsyasza.

Gdy Kapłan wychodzi ze Mszą S. znaczy Narodzenie Chryſtusa *Pána* w betleem. Gdy przyſtępuie do Oł-

tarza

tarza znaczy wiażd Chryſtusow do Jeruzálem. Gdy Kapłan wſtępuię na nay wyższy ſtopień Ołtarza, uważać potrzeba że Chryſtus Pan z trzema Apoſtołami wychodzi do Ogroyca. Modli ſię Kapłan przed ołtarzem gradusem do Ołtarza i częſto ſię nachyla, co znaczy iako Chryſtus Pan modlił ſię na gorze Oliwney i iako na twarz swoię Nayświętszą upadał. Gdy Kapłan Ołtarz całuie, znaczy iak Judasz Chryſtusa Pana całował, i zydom wydał. Gdy idzie na rog Ołtarza uważać potrzeba iż Chryſtus był do Annasza prowadzony, i tam policzkowany. Gdy mowi Kyrie eleyson, Piotr ſię Chryſtusa zapiera. Gdy mowi *Dominus vobiſcum*, Chryſtus poyżrzał na Piotra, ktory gorzko płakał. Gdy Kapłan znowu idzie na rog Ołtarza, i tam czyta Modlitwy i Epiſtołe, Chryſtus *Pan* był prowadzony do Kaifasza i tam przez noc wielkie cierpiał obelgi: Gdy Kapłan poſtępuie do środka Ołtarza, znaczy iż Chryſtus *Pan* był przyprowadżony do Piłata. Gdy czyta Ewangelią, Chryſtus Pan był przyprowadzony do Heroda. Gdy Kapłan rozbira Kielich, znaczy iako

Chry-

Chrystus Pan z szat swoich był óbnazony. Gdy Kapłan chleb i wino ofiaruie, znaczy się iako Chrystus swoie Ciało na biczowanie dla nas ofiarował. Gdy Kapłan nalewa wina i wody w Kielich znaczy jako z biczowanego JEZUSA Krew się Nayświętsza lcie, Gdy Kapłan nakrywa Kielich znaczy jako Chrystus Pan był ukoronowány. Gdy Kapłan umywa ręce znaczy iako Piłat chcąc się niewinnym pokazać umywał ręce.

Gdy się Kapłan obraca na Orate Fratres znaczy iako Piłat Chrystusa żydom pokázáł, mowiąc. Oto Człowiek Gdy się Kápłan cicho modli, álbo Secreta mowi, znaczy taiemnice i wnętrzne boleśći JEZUSOWE przez Præfácyą znaczy się nieśienie krzyża Swiętego. Memento: znaczy wielkie boleśći Chrystusowe. na gorze Kálwaryi. Gdy Kapłan po trzykroć krzyz czyni nad kielichem, znáczy ják Chrystus, trzema gwozdźiami przybity Gdy Kápłan Hostyą poświeconą i Kielich podnosi, znaczy iáko Chrystus z Krzyżem był podniesiony Częste Krzyże nád Kielichem i Hostyą, znacz wielkie boleśći Chrystusowe, Modli się Kápłan za umar-

tych

łych Chrystus się modli za grzesznikow i swoich nieprzyiaciol Biie się Kapłan w piersi mowiąc. *Nobis quoque peccatoribus.* Chrystus odpuszcza łotrowi. Gdy Kapłan mowi *Pater noster.* Chrystus siedm słow na Krzyżu mowi. Gdy Kapłan Hostyą łamie Chrystus na Krzyżu umiera Gdy wpuszcza partykułę do Kielicha Dusza Chrystusa Pana wstępuie do Otchłań Gdy Kapłan mowi *Agnus DEI.* znaczy Setnika i innych publiczne wyznanie Bostwa Chrystusowego Gdy Kapłan biie się w piersi mowiąc. *Domine non sum dignus* znaczy iako wiele ludzi przy śmierci JEZUSOWEY wpiersi się biie. Kommunia Kapłańską. znaczy złożenie do Grobu Ciała Chrystusowego. Ablucya albo popłukanie Kielicha, znaczy obmycie i wonnemi maściami namazanie Ciała Chrystusowego. Gdy potym Kapłan do Mszału idzie znáczy Zmartwychwstanie Chrystosowe. Gdy się Kapłan do ludzi obraca mowiąc. *Dominus vobiscum* Chrystus się Maryi Magdalenie i Uczniom pokazuie. Gdy Kapłan mowi Oracye albo Modlitwy Chrystus Uczniom swoim łaski swoiey udziela. Ostatnie *Dominus vobiscum*

cum. znaczy iáko odchodzi Chryſtus *Pan* od Uczniow swoich Gdy Kápłan mowi *Ite Miſſa eſt*, znaczy iako Chryſtus przed swoim Wniebowſtąpieniem Apoſtołow na cáły świat na opowiadánie Ewangelii wyſłał. Gdy dáie Kápłan błogoſłáwienſtwo, Chryſtus wſtepuie do Niebá dawſzy swoie błogoſławienſtwo Apoſtołom Swiętym. Gdy czytá ná oſtátek Kápłán Ewángelią Swiętego Jána znaczy Zeſłánie Duchá Przenayświętszego.

Kiedy Godźina bije, mowic nayprzod potrzeba Zdrowas MARYA &c.

JEZU moy. JEZU konaiący na Krzyżu dla mnie, pamiętay na ſkonanie śmierci Twoiey naydroższey, z ktorym łącze moment ſkonania śmierci moiey, niech będzie śmierć Twoia żywotem moim JEZU moy.

HYMNUS

SS. AMBROSII & AUGUSTINI,

TE DEUM laudamus, Te Dominum confitemur, Te Æternum Patrem omnis terra veneratur, Tibi omnes Angeli, Tibi Cœli & univerſæ poteſtates, Tibi Cherubim & Seraphim inceſſabili voce proclamant Sanctus Sanctus, Sanctus Dominus DEUS Sabaoth. Pleni ſunt Cœli & terra Majeſtatis gloriæ ſuæ,

Te

Te gloriosus Apostolorum chorus, Te Prophetarum laudabilis numerus, Te Martyrum Candidatus laudat exercitus, Te per Orbem terrarum Sancta confitetur Ecclesia. Patrem immensæ Majestatis, Venerandum tuum verum & unicum Filium, Sanctum quoque paraclytum Spiritum. Tu Rex gloriæ Christe Tu Patris sempiternus es Filius, Tu ad liberandum suscepturus hominem non horruisti Virginis uterum, Tu devicto mortis aculeo, aperuisti credentibus Regna Cœlorum, Tu ad dexteram Dei sedes in gloria Patris, Judex crederis esse venturus, Te ergo quesumus tuis famulis subveni, quos pretioso Sanguine redemisti. Æterna fac cum Sanctis tuis in gloria numerari.

Salvum fac Popalum tuum Domine, & Benedic Hæreditati tuæ. Et rege eos & extolle illos usque in æternum Per singulos dies benedicimus te Et laudamus Nomen tuum in sæculum & in sæculum sæculi. Dignare Domine die isto sine peccato nos custodire. Miserere nostri Domine miserere nostri. Fiat misericordia tua Domine super nos quemadmodum speravimus in te. In te Domine speravi non confundar in æternum.

Fiant Domine Oculi tui intendentes super Regnum istud & super Proceres Regni illius, Regionem istam & omnem Christianum populum Sapientiam, Pacem, Charitatem, & omnia quæ nobis nosti esse necessaria. Clemens & propitius tribuere digneris.

M O

MODLITWA

Do Pana BOGA za wszytek lud.

RAcż zbawić lud twoy miły Panie á błogosław Dziedzictwu twemu, rządź y podwyższay ie aż na wieki. Na każdy dzień błogosławiemy Cię chwalemy imie twoie na wieki wieków. Racz miły Panie dnia tego bez grzechu strzedz nas Zmiłuy się nad nami Panie, zmiłuy się nad nami. Niech będzie miłosierdźie twoie Panie nad nami iakesmy mieli ufność wtobie, wtobiem Panie nadzieię pokładał a niech nie będę zelżony na wieki. Amen.

Ante Elevationem Corporis Christi.

AVe verum Corpus natum ex MARYA Virgine, vere passum immolatum in Cruce pro homine. Cujus Latus perforatum, unda fluxit & Sanguine. Esto nobis prægustatum mortis in examine. O dulcis o pie o JESU Filii MARIÆ miserere mei, Amen,

MODLITWA.

Przy podniesieniu Ciała Pańskiego,

ZAwitay prawdziwe Ciało narodzone z MARYI Panny prawdziwie umęczone ofiarowane na Krzyżu za człowieka. kto rego Bok przekloty wodą spłynął y Krwią. Racże być pokarmem wgodzinę smierci, O! słodki o! miłościwy, o! JEZU Synu MARYI; zmiłuy się nademną, Amen.

Co

Co powinno Dziecię czynić w Kościele.

Niech wię Dziecie! iż Kościoł iest Domem Modlitwy, y wierzyć powinno że w Cyborium, y na Ołtarzach po podniesieniu iest prawdziwe Ciało y Krew Chrystusa Pana w Przenayświętszym Sakramencie Dla tego nie rozmawiać, nie obzierać się, ale tylko modlić się powinno czyniąc rozne Modlitwy Pacierz mowiąc albo śpiewać. Pod czas Ewangelii wstawać powinno pod czas Podniesienia czołem uderzyć o ziemie, mowiąc: Ave verum &c. *á potym* Laudetur Sanctissimum Sacramentum &c. *Pod czas Każania wszelką zachować powinność skromność y milczenie pilnie słuchaiąc Słowa Bożego y uważać powinno o czym czytana będzie Ewangelia y o czym Każanie, ktorego tak słuchać każdy powinien iakoby słyszał samego BOGA przez swoiego sługę mowiącego, ktore słowa do niego samego należące, powinien uważać y pamiętać, A Przeto tak mamy rozumieć, żeśmy daremnie do Kościoła przyśli iezeli z tamtąd lepszemi nie wynidziemy*

Canticum Beatæ MARIÆ Virginis.

MAgnificat anima mea Dominum, Et exultavit spiritus meus in DEO salutari meo, Quia respexit humilitatem Ancillæ suæ, Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes; Quia fecit mihi magna qui potens est, & Sanctum Nomen ejus. Et misericordia

ejus

ejus à progenie in progenies, timentibus eum. Fecit potentiam in brachio suo dispersit superbos mente cordis sui, Deposuit Potentes de sede, & exaltavit humiles Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes Suscepit Israel puerum suum recordatus est misericordiæ suæ. Sicut locutus est ad Patres nostros Abraham, & semini ejus in sæcula. Gloria Patri, & Filio & Spiritui Sancto Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Wielbiy Duszo moia Pana y rozradowal się Duch moy w BOGU zbawicielu moim. Iż weyrzał na pokorę służebnicy swoiey albowiem oto od tego błogosławioną mnie zwać będą wszystkie Narody; Albowiem uczynił mi wielkie rzeczy ktory możny iest; y święte Imie Iego. A miłosierdzię Iego od Narodu do Narodu boiącym się Iego. Uczynił moc ramieniu swoim, rozproszył pyszne myslą serca ich. Złożył mocarze z stolicę, a podwyższył pokorne. Łaknące napełnił dobrami. á bogacze z niczym opuscił. Przyiął Izraela sługę swego wspomniawszy na miłosierdzie swoie. Iako mowil do Oycow Abrahamowi y nasieniu iego na wieki. Chwała Oycu y Synowi, &c.

ANTIPHONA.

SAlve Regina, Mater misericordiæ vita dulcedo & spes nostra salve, ad Te clamamus exu-

les Filii Evæ: ad te suspiramus gementes & flentes, in hac lacrymarum valle. Eia ergo Advocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos converte. Et JESUM benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende. O! clemens o! pia o! dulcis Virgo MARIA.

Witay Krolowa Nieba y MATKO litości witay nadzieio nasza w smutku y żalości kto-bie wygnańcy Ewy, a biedny Synowie, kto-bie wzdychamy płacząc w tarasiech wszyscy, ô Orędowniczko nasza racz łaskawe oczy swoie na nas zwrocić, a owoc błogosławiony żywota Twoiego racz pokazać po zeyściu z świata mizernego o JEZU wiecz po śmierci Ciebie oglądamy; ô MARYA upros nam czego pożądamy.

Virginis augustis dum transis ante figuram, Prætereundo cave, ne taceatur Ave.

Kiedy mijasz Nayświętszey Panny Wyrażenie
Pamiętay przechodząc za oddać pozdrowienie

AVe Sanctissima Virgo MARIA, quæ Dominum partum Creatorem mundi, genuisti qui te fecit & in æternum permanens Virgo.

Bądź pozdrowiona Corko BOGA Oyca; Bądź pozdrowiona Matko Syna Bożego bądź pozdrowiona Oblubienico Ducha S. Bądź pozdrowiony Kościele Troycy Przenayświętszey.

PEr Sanctam & immaculatam Conceptionem Nativitatem & Virgini

C[illegible]tatem

tatem Tuam Purissima Virgo munda cor & animam meám.

PRzez Swięte y Niepokalane Poczęcię Narodżenie y Panieństwo Twoie, o Nayś. Panno oczyść serce y duszę moie.

BENEDICTIO MENSE

Benedicite ℟. Benedicite.

Błogosławcie ℟. Błogosławcie,

OCzy wszystkich w Tobie máią ufność Panie, a Ty daiesz im pokarm czasu przystoynego, Otwierasz Ty Rękę Twoię i napełniasz wszelkie zwierzę błogosławieństwem. Chwała Oycu, y Synowi, y Duchowi S. Jak była na początku, y teraz zawsze, y na wieki wiekow Amen.

OCuli omnium in te sperant Domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno Aperis tu manum Tuam & imples omne animal benedictione. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, Sicut erat in principio & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

MODLITWA.

BŁogosław nam Panie y Te dary Twoie, ktorych z Twoiey szczodrobliwości pożywać mamy. Przez Chrystusa Pana naszego, Amen.

ORATIO.

BEnedic Domine nos, & hæc dona Tua, quæ de tua largitate sumus sempturi, Per Christum Dominum nostrum, Amen.

GRA-

GRATIARUM ACTIO.

Benedicamus Domino ℟. Deo gratias.

Błogosławmy Panu ℟. BOGU dzięki.

AGimus Tibi gratias Omnipotens Deus pro universis beneficiis Tuis Qui vivis & regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster &c. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo.

℣. Sit Nomen Domini Benedictum.

℟. Ex hoc nunc & usque in sæculum.

DZiękujemy Tobie Wszechmogący Boże za wszystkie dobrodziejstwa Twoie, ktory żyiesz y krolujesz na wieki wiekow. Amen.

Kyrie eleyson, Chryste eleyson Kyrie eleyson. Oycze nasz &c. Y nie wodź nas w pokuszenie ℣. Ale nas zbaw odzłego.

℣. Niech będzie Imię Pańskie błogosławione.

℟. Zotąd teraz y na wieki.

ORATIO.

REtribuere dignare Domine omnibus nobis bona facientibus, propter Nomen tuum vitam æternam Amen.

RAcz miły Panie sowicie nadgrodzić wszystkim Dobrodziejom naszym dla Imienia Twego żywotem wiecznym Amen.

De Officiis Christiani hominis.

DIliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua & proximum tuum sicut te ipsum:

BĘdzieſz miłował Pana BOGA twego ze wſzyſtkiego ſerca twego y że wszyſtkiey duſze twoiey, y ze wſzyſtkich ſił twoich y ze wſzyſtkiey myśli twoiey, A bliźniego twego iako ſiebie ſamego.

Parentibus Debemus Honorem.

QUi honorat Patrem ſuum, jucundabitur in Filiis in die orationis ſuæ exaudietur, vivet vita longiore In opere & ſermone. & omni patientia, honora Patrem tuum: ut ſuperveniat tibi benedictio a DEO & benedictio illius in noviſſimo maneat. Benedictio Patris firmat domus Filiorum, maledictio autem Matris eradicat fundamenta.

Rodzicow powinniśmy Szanować.

KTo czci Oyca ſwego, doczeka pociech po Synach. á w dzień prozby ſwey będzie wyſłuchany, dłużey będzie żyw. W ſprawie, y rozmowie, y wſzyſtkiey cierpliwości czciy Oyca twego, żeby na Cię przyſzło błogosławieństwo od BOGA á błogosławieńſtwo iego na dzień oſtatni trwało. Błogosławieńſtwo Oyca, umacnia domy Synow przeklectwo zas Matczyne, wykorzenia z gruntu.

VERBA TOBIÆ AD FILIUM.

AUdi Fili mi Verba oris mei, & ea in corde tuo quaſi fundamentum conſtrue Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto DEUM, & cave ne aliquando peccato conſentias & prætermitta Præcepta Domini DEI tui. Omni tempore benedic DEUM, & pete ab eo, ut vi-

as tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.

Słuchay Synu moy słow ust moich, a one w sercu twoim iako fundament żeby [illegible] wszystkie dni zywota twego na pamięci miey BOGA, a strzez się, bys kiedy na grzech nie zezwolił y nie przestąpił Przykazania Pana BOGA twego, Na kazdy czas błogosław BOGA y proś Go aby drogi twoie prostował, y wszystkie rady twoie w nim przemieszkały.

SENIBUS DEBEMUS HONOREM.

Coram cano capite consurge, & honora Personam Senis, Seniorem ne increpaveris? sed obsecra ut Patrem, Avum, aut Matrem.

PRzed siwą głową powstań, y czcię Osobę starego, starszego nie fukay ale proś iako Oyca, Dziada, albo Matki.

DO S. PATRONA albo PATRONKI. MIESIĘCZNEGO.

PAtronie Swięty. *albo* Patronko. od BOGA wybrany. *albo* wybrana,
Mnie na ten Miesiąc za Obrońcę dany, *albo* dana.
Uzyez mi Twoiey y we dnie y w nocy,
W czesney pomocy.
Ty mi nabyway łaski Pana mego,
Ty mnie zalecay Czystey Matce Iego.
Ty me potrzeby przełoz przed wszystkiemi,
W Niebie Swiętemi.
Ty mnie strzez w szczęściu, wzmacniay w przeciwności,
Ty mnie ciesz w smutku, oświecay w ciemności

Ty

Ty mnie zdob w cnoty, Ty otworz zywota Wiecznego wrota.

℟. Modl się za nami Swięty albo Swięta NN.
℣. Abyśmy się stali godnemi obietnic Pana Chrystusowych.

MODLITWA.

BOze Chwało Swiętych Twoich, proszę abym za przyczyną Swiętego swoiego N. Patrona mego wolny był od wszelkiego złego, v-szy y ciała a za iego przewodem y pomocą, bespieczniey wszedł do zywota wiecznego A.

NABOZENSTWO WIECZORNE.

Stawmy się przed Obecnością Bożą, y dziękuymy Mu za wszystkie dobrodzieystwa dane, osobliwie za dzisieysze

PAnie Boże Wszechmogący wierzę mocno, zes iest obecnym tu y na kazdym mieysću, a osobliwszym sposobem w Nayświętszym SAKRAMENCIE kłaniam się Tobie i miłuię Cię nade wszystko, zes iest moim Naywyzszy Panem y Dobrodzieiem, dziękuię ześ mnie stworzył, ześ mnie odkupił ześ mnie łaską Chrztu S. [illegible] obdarzył, ześ mnie zachował do teraznieyszego czasu, y od potępienia wiecznego do tey godziny bronił, iako tez y za to ześ mnie dnia dzisieyszego pokarmem tak doczesnym iako y Duchownym opatrzyć raczył.

Prosięmy Pana BOGA o poznanie grzechow naszych, abyśmy się niemi brzydzili.

MODLITWA II.

PA-

PAnie Boże świątłości duszy moiey, bez Ciebie nic nie mogę do zbawienia duszy moiey służącego czynic, oświeć rozum moy, y wspomoz pamięć moię, abym mogł poznać w czymem nayb[ar]dziey dzisieyszego dnia Maiestat Twoy obraził abym za grzechy moie serdecznie załował, y prawdziwie pokutował.

Przywiédźmy sobié na pamiéć wszystkie grzechy ktorycheśmy się dopuszczâli dnia dzisieyszégo myślą, mową, uczynkiem y opuszczeniem a one naybardziey do, Których się, iśmy tylko nicyli Tu się trzeba zastanowić, y przypomnieć sobie na pamięć grzechy, tego dnia popełnione *Pobudźmy się do prawdziwego zalu za grzechy nasze obiecuiąc Pánu BOGU więcey nigdy nié grzeszyć, za pomocą łaski Iégo Swiętéy.*

MODLITWA III.

PAnie JEZU Chryste Zbawicielu moy, iedyne dobro moie, załuię serdecznie zem Cię BOGA mego obraził, brzydzę się wszystkiemi grzechami moiemi dla miłości Twoiey mam stateczną wolą y postanowiony umysł, więcey nigdy nie grzeszyć, za pomocą łaski Twoiey Swiętey, o ktorą Cię serdecznie proszę.

Bądźmy w takim Stanie w iakim chcèmy bydź w ostátnią godźinę śmierci naszey.

WIem dobrze o Boże moy, iż mi przyidzie kiedykolwiek umrzeć, a podóbno nie za długo: o iak miła rzecz człowiekowi na ten czas będzie pamietac na to, zem Tobie poki zdrowie służyło dobrze y wiernie służył poki

ki tedy żyw bedę chcę zawſze ſłużyć, abym ſzczęśliwie umarł, y Ciebie BOGA y Stworzyciela mego, w Chwale Niebieſkiey na wieki wiekow oglądał, Amen.

HYMNUS.

TE lucis ante terminum,
Rerum Creator poſcimus,
Ut ſolita clementia,
Sis præſul & cuſtodia;
Procul recedant ſomnia,
Et noctium phantaſmata,
Hoſtemque noſtrum comprime,
Ne polluantur corpora.
Præſta Pater Omnipotens,
Per Jeſum Chriſtum Dominum,
Qui tecum in perpetuum
Regnat cum Sancto Spiritu, Amen.

HYMN,

PRzed dokończeniem dnia tego,
Prosimy Cię Pana ſwego.
Racz nas ſtrzedz ſwe ſtworzenie,
Anielſkie day obronienie;
Sny oddal od nas ſzkodliwe,
Nocne oſłudy zdradliwe;
Nie day ciał naſzych czyſtości,
Szatańſkiey plugawić złości.
OYCZE naſz przez Syna ſwego.
Day to JEZUSa miłego, *Wie-*

W jedności DUCHA Swiętego,
Z Tobą Krolestwa iednego, Amen.

LITANIÆ
AD BEATAM VIRGINEM
MARIAM.

KYrie eleison, Christe eleison
Kyrie eleison.
Christe audi nos, Christe exaudi nos.
Pater de Cœlis Deus, Miserere nobis.
Fili Redemptor mundi Deus, Miserere nobis.
Spiritus Sancte Deus, Miserere nobis.
Sancta Trinitas unus Deus, Miserere nobis.
Sancta MARIA, Ora pro nobis.
Sancta DEI Genitrix,
Sancta Virgo Virginum,
Mater JESU Christi,
Mater Divinæ gratiæ,
Mater Purissima,
Mater Castissima,
Mater Inviolata,
Mater Intemerata,
Mater Amabilis,
Mater Admirabilis,
Mater Creatoris,
Mater Salvatoris,
Virgo Prudentissima,
Virgo Veneranda,
Virgo Prædicanda,
Virgo Potens,
Virgo Clemens,

Ora pro nobis.

Vir-

Virgo Fidelis,
Speculum Juſtitiæ,
Sodes Sapientiæ,
Cauſa noſtræ letitiæ,
Vas Spirituale,
Vas Honorabile,
Vas Inſigne Devotionis.
Rosa Myſtica;
Torris Davidica,
Turris Eburnea,
Domus Aurea,
Fæderis Arca,
Janua Cæli,
Stella Matutina,
Salus Infirmorum,
Refugium peccatorum,
Couſolatrix afflictorum,
Auxilium Chriſtianorum,
Regina Angelorum,
Regina Patriarcharum,
Regina Prophetarum,
Regina Apoſtolorum,
Regina Martyrum,
Regina Confeſſorum,
Regina Virginum,
Regina Sanctorum Omnium,
Regina Regni Poloniæ,
Advocata Sacratiſsimi Roſarii,
Advocata Sacratiſsimi Scapularis,

Ora pro nobis. Ora pro nobis. Ora pro nobis.

Agnus DEI, qui tollis peccata mundi,
Parce nobis Domine.
Agnus DEI, qui tollis peccata mundi,
Exaudi nos Domine.

Agnus

Agnus DEI, qui tollis peccata mundi,
Miserere nobis.
Christe audi nos, Christe exaudi nos.
Kyrie eleison, Christe eleison,
Kyrie eleison.
Pater noster &c.

Ave MARIA gratiá plena Dominus Tecum benedicta Tu in mulieribus, & benedictus Fructus ventris Tui JESUS Christus & benedicta sit ANNA Mater Tua, ex qua sine peccato originali Nobilissima Virginea Caro Tua processit. Sancta MARIA Mater DEI, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ, Amen.

ANTIPHONA.

SUb Tuum præsidium, confugimus Sancta DEI Genitrix, nostras deprecationes, ne despicias in necessitatibus nostris, sed à periculis cunctis, libera nos semper Virgo gloriosa & benedicta.

℣. *Ora pro nobis Sancta DEI Genitrix,*
℟. *Ut digni efficiamur promissionibus Christi.*
Gratiam Tuam &c. *ut supra.*

NAUKA DUCHOWNA

Przez krotkie Pytania y Odpowiedzi.
KATECHISTYCZNE PODANA;

Pytanie. CO iest Katechizm.
Odpow: Jest zebranie, albo nauka

o Wierze Katolickiey, Nadziei, Miłości, y o Sakramentach Swiętych

P. W kogo wierzyſz?

O. Wierzę w Boga w Troycy Swiętey iedynego albo wierzę w Boga Oyca, Syna Bożego Ducha S. y Swięty Kościoł Katolicki Rzymſki

P. Co wyraźnie powinien każdy Katolik wierzyć?

O. 1. Że Bog ieſt Stworzyciel Nieba y ziemie, y wſzyſtkich rzeczy widomych y niewidómych, 2. Że ieſt ieden w iſtocie, á troiſty w osobach 3. Że ieſt oddawca ſprawiedliwym. 4. taiemnicę Wcielenia Syna Bożkiego. 5. Siedm Sakramentow. 6. Że, duſza nasza ieſt nieśmiertelna.

P. Kto cię ſtworzył? O, Pan Bog?

P. Dla czego nas Pan Bog ſtworzył,

O. Abyśmy go przez wiarę poznali? chwalili kochali y onemuż ſłużąc na tym świecie żywot wieczny potym otrzymali.

P. Gdzie ieſt Pan Bóg?

O, W Niebie na ziemi, y na każdym mieyſcu przez ſwoię obecność iſtność y moc.

P. Co Pan Bog czyni w Niebie?

O. Dobrym dobrze płaci, to ieſt Wy-

bra-

branym swoię Chwałę daie.
P. Co czyni na ziemi?
O. Zywi błogosławi nas przedziwney Opatrzności swoiey okiem zapatruiąc się na nas y wszystkim rządząc.
P. Co czyni w piekle?
O. [illegible]arze sprawiedliwie potępionych.
P. [illegible] wiele iest Bogow?
O. Ieden tylko ktorego Troycą Przenayswiętszą zowiemy.
P. Co iest święta Troyca?
O. Bog Oyciec Syn Boży y Duch S.
P. Bog Oyciec iestże Bogiem? O. iest
P. Syn Boży iestże Bogiem? O. iest.
P. Duch S. iestże Bogiem? O. iest.
P. To będzie trzech Bogow?
O. Nie, bo te trzy, Osoby, iednę maią nature y istotę Bostwa.
P. Ktora z tych Osob Boskich iest naydawnieysza y naymędrsza?
O. Wszytkie sobie rowne we wszystkich doskonałościach. [illegible] wiekiem.
P. Ktora z tych Osob stała [illegible]ę Człowiekiem?
O. Wtora, to iest Syn Boży.
P. Coz to iest stać się człowiekiem?
O. Iest wziąść ciało y duszę takową: iako ciało y dusza nasza (człowiekiem:
P. Gdzie sie Syn Boży stał Człowiekiem?
O. W żywocie Nayświętszey Maryi Panny za sprawą Ducha Swiętego.
P. Dla czego stał się Człowiekiem?

O. Aby nas wybawił od piekła.
P. Iakoż nas wybawił y odkupił?
O. Krwią własną naydroższą ktorą wylał przy męce swoiey dla zbawienia naszego.
P. Co iest Chrystus?
O. Iest prawdziwy Bog y Człowiek: albo Słowo Przedwieczne y Odkupiciel narodu ludzkiego.
P. Kto cię oswiecił? O. Duch Swięty
P. Czym cię oświecił? (mięc.
O. Tym żemi dał wolą, rozum y pa-
P. Bog Oyciec ma tez ciało?
O. Nie ma Bo iest szczerym Duchem
P. Czemuż go maluią z brodą?
O. Bo inaczey nie poznalibyśmy go Druga racya że się w takowey postaci Sędziwey pokazał Moyżeszowi w krzaku goreiącym.
P. Duch S. ma też Ciało? O. Nie ma
P. Czemu go maluią w gołębiey postaci
O. Bo Gołąb znaczy siedm Darow Ducha Naysw. Druga racya. że się tak pokazał nad Chrystusem Panem, kiedy go Jan S: chrzcił w Jordanie;
P. Syn boży ma tez Ciało;
O. Ma lecz iuz uwielbione, ktore był wziął z zywota MARYI Panny.
P. Miałże Chrystus P. Oyca y Matkę?
O. Jle był Bogiem miał Oyca Przedwiecznego bez matki, ile zas był

Człowiekiem, miał Matkę Nayświ: Pannę wczaſię bez [illegible] ycá gdzie wiedzieć potrzeba że Jozef S. nie był prawdziwym Oycem, lecz tylko domniemanym to ieſt Strożem, albo Opiekunem PANA JEZUSA.

P. Co przyimuiesz gdy przyſtępuieſz do kummunii Nayświętſzey?

O. Ciało y Krew Duſze Boſtwo Pana naſzego Jezusa Chryſtuſá pod Oſobami Chleba y Wina.

P. Czy tam ieſt Chleb?

O. Nie maſz, bo ſię przemienia w Ciało Chryſtuſowe mocą ſłow Sakramentalnych, ktorych Kapłan zazywa przy poświącaniu Hoſtyi.

P. Jeſtze tam co Chlebowego?

O. Wcale tam iſtności Chlebowey nie maſz tylko ſame przymioty Chleba białość, okrągłość y smak.

P. Czy ta białość, okrągłość, y ſmak, ieſt Chryſtuſem Panem? (taiony

O. Nie, ale pod niemi ieſt Chryſtus u

P. Gdy Kapłan łamnie Hoſtyą czy łamie y Ciało Pańſkie?

O. Nie łamie, tylko przymioty Chleba

P. Ktora rzecz ieſt potrzebna do godnego przyięcia Ciała Chryſtuſowego?

O. Nie miec żadnego grzechu, ani woli wracać ſię do niego, owſzem mieć po

ſtano

ſtanowienie ſtateczne . nigdy więcey BOGA nie obrażać.

P. Co ieſt Sakrament w poſpolitosci?

O. ieſt niewidomey łaſki znak widomy ku poswięceniu naſzemu poſtanowiony

P. Wiele ieſt Sakramentow?

O. Siemo, to ieſt 1. Chrzeſt 2, Bierzmowanie 3. Pokuta, 4. Ciało y Krew Pańſka 5 Kapłanſtwo 6. Małżeńſtwo 7. Oſtatnie Olciem ś. namazanie.

P. Co ieſt przenayświętſzey Sakrament?

O. ieſt prawdziwe Ciało y Krew Duſza Boſtwo Chryſtuſa Jezusa to ieſt Sakrament naygodnieyſzy, y nayzacnieſz:

P. Do zbawienia ktory ieſt Sakrament naypotrzebnieyſzy?

O. Chrzeſt, a potym Pokuta.

P. Wiele ieſt częsci pokuty?

O. Trzy: 1, Skrucha. 2, Spowiedź, 3. zadosyć uczynienie.

P. Co ieſt Skrucha doſkonała?

O. Jeſt ſerdeczny żal za grzechy ktoremiśmy Boga Naywyżſzego Dobro obrażili Gdzie wprzod potrzeba uczynic rachunek z ſumnienia to ieſt, przypomnieć ſobie myśli słowa, y uczynki z ſiedmiu grzechow Głow. ciu zmyſłow y dzieſiąciu Przykazania Bożego y z ſtanu ſwego,

P. Co ieſt Spowiedz: O. Jeſt potaiemne wy-

P. Coż ieszcze potrzeba czynić przed sa-
mą Swiętą Kommunią?

O. Wzbudzić w sobie Akty Wiary żywey
pokłonu, miłości, wdzięczności, &c.
że w tym Kommunikancie iest prawdzi-
we Ciało y Krew JEZUSA, że tak wiel-
kiego Maiestatu Pan, do lepianki ni-
kczemney zbliża się. Nadto, z iak nay-
większą gorącością ducha nabożnego,
czystością sumnienia, nayglębszą poko-
rą przystępować do Stołu Jezusowego.

P. Co czynić należy po Sw: Kommunii?

O. Akty Wiary, pokłonu, dziękowania,
miłości y prozby, o łaski skuteczne, o
wytrwanie w dobrym aż do końca. Ca-
ły ten dzień strawić ná serdecznych af-
fektach pobożnych, czytaniu Książek
Duchownych, odmawiaiąc Różaniec,
Koronkę, Litanie, &c.

PRZESTROGA

Gdy miiasz Obraz Pana Ukrzyżowanego,
Nie zapomniy pokłonu oddać przystoynego.
Nie Bog Obraz, lecz Ten, ktorym iest wyobrażeniem
BOGA czciy w nim, nie farbę nizkim po-
kłonieniem.

KŁaniam się Tobie Panie JEZU Chry-
ste, y błogosławię Cię: albowiem
przez Krzyż Twoy Swięty y Mękę, od-
kupiłeś wszystek świat.

D A nay-

A nayprzod tak się maią zaczynać.

Bog	DEUS
Moy	Meus
Niebo	Cælum
Zasłona	Velum
Ziemia	Terra
Zwierz	Fera
Kościoł	Ecclesia *vel* Templum
Przykład	Exemplum
Gwiazda	Stella
Swieca	Candela
	10.
Krzyż	Crux
Swiatło	Lux
Obraz	Imago
Brzeg	Margo
Głos	Vox
Noc	Nox
Dzień	Dies
Południe	Meridies
Morze	Mare
Ołtarz	Altare
	20.
Rok	Annus
Sukno	Pannus
Chleb	Panis
Pies	Canis
Ptak	Avis
Klucz	Clavis
Ława	Scamnum
Szkoda	Damnum
Oyciec	Pater
Matka	Mater
	30.
Znak	Signum
Drewno	Lignum
Stołek	Sedile
Łoszko	Cubile
Obiad	Prandium
Sień	Atrium
Droga	Via
Piwo	Cerevisia
Sniadan:	Jentaculum
Skobel	Retinaculum
	40.
Godzina	Hora
Jutrzenka	Aurora
Dom	Domus
Jabłoń	Pomus
Ser	Caseus
Czapka	Pileus
Brat	Frater
Cegła	Later
Pokoy	Pax
Piec	Fornax
	50.

50.

Rekà Manus
Pioro Calamus
Stoł Menſa
Wydatek Expenſa
Obrus Mappa
Rzepa Rapa
Groch Piſum
Kreda Gipſum
Palec Digitcus
Łokieć Cubitus

60.

Moſt Pons
Czoło Frons
Ucho Auris
Głab Caulis
Mąkā Farina
Kuchnia Culina
Pas Cingulus
Pierciań Annulus
Prog Limen
Kiszka Farcimen

70.

Sciana Paries
Pruchno Caries
Woſk Cera
Torba Pera
Krzak Rubus
Grzyb Fungus
Zyła Vena
Wieczerza Cæna
Garb Gibbus
Pokarm Cibus

80.

Wieś Villa
Zrzenica Pupilla
Mieszek Crumena
Flaszka Lagena
Kucharz Cocus
Ogniſko Focus
Kapuſta Braſica
Macherzyna Veſica
Kasza Puls *vel* Fulmentum
Trzewik Calceamentum

90.

Gont Scandula
Dachowka Tegula
Ziele Herba
Broda Barba
Mak Papaver
Trup Cadaver
Noż Culter
Chłopiec Puer
Woł Bos
Rosa Ros

100.

Gora Mons
Zrzodło Fons

Bot	Calceus
Młot	Malleus
Gruszka owoc	Pyrum
Masło	Butyrum
Swiadek	Testis
Suknia	Vestis
Sol	Sal
Zwierzę	Animal
110.	
Bok	Latus
Kot	Catus
Doł	Fovea
Klatka	Cavea
Woda	Aqua
Jezyk	Lingva
Pieprz	Piper
Marchew	Siser
Snieg	Nix
Przepiorka	Coturnix
120.	
Dziad	Avus
Gwoźdź	Clavus
Rog	Cornu
Kolano	Genu
Trawa	Gramen
Słoma	Stramen
Owies	Avena
Piasek	Arena
Kanczuk	Flagrum
Lichtarz	Candelabrũ
130.	
Kamień	Lapis
Pszczoła	Apis
Miasto	Civitas
Pogoda	Serenitas
Kiy	Baculus
Oko	Oculus
Ciotka	Amitta
Scieszka	Semita
Siostra	Soror
Boleść	Dolor
140.	
Syn	Filius
Szwagier	Sororius
Miod	Mel
Zołć	Fel
Gay	Nemus
Pustynia	Eremus
Stryy	Patruus
Oset	Carduus
Zycie	Vita
Pustelnik	Eremita
150.	
Igła	Acus
Jezioro	Lacus
Wuy	Avunculus
Sznurek	Funiculus
Krolestwo	Regnum
Staw	Stagnum
Zyd	Judæus

Studnia Puteus
Rynek Forum circulus
Kielbasa Botulus

160.

Mowa Sermo
Dyszel Temo
Łuk Arcus
Wór Saccus
Twarz Facies
Lod Glacies
Sposob Modus
Węzeł Nodus
Inkauſt Atramentum
Parkan Sepimentum

170.

Ząb Dens
Myśl Mens
Mieſiąc Luna
Słup Columna
Nos Naſus
Przypadek Caſus
Byk Taurus
Skarb Theſaurus
Brewiarz Brevlarium
Kałamarz Atramentarium

180.

Krawiec Sartor
Kupiec Mercator
Szewc Sutor
Opiekun Tutor
Gęba Bucca
Krowa Vacca
Sługa Servus
Jeleń Cervus
Ulica Platea
Kamienica Lapidea

190.

Kąt Augulus
Cielę Vitulus
Woz Currus
Mur Murus
Mięso Caro
Gotuię Paro
Szkoła Schola
Ten co Kſięgi przedaie Bibliopola
Smiech Riſus
Wzrok Viſus

200.

Miecz Gladius
Promień Radius
Dzwonek Campanula
Łańcuszek Catenula
Czeladnik Famulus
Pieniążek Obulus
Gumno Horreum
Jęczmień Hordeum
Siano Fænum
Wędzidło Frænum

210.

210.

Czas	Tempus
Pole	Campus
Szydło	Subula
Kopyto	Ungula
Skrzydło	Ala
Drabina	Scala
Osieł	Asinus
Parobek	Mediastinus
Kapłon	Capo
Mydło	Smegma *vel* Sapo

220.

Kołdra	Lodix
Korzeń	Radix
Gnoy	Stercus
Dąb	Quercus
Latarnia	Laterna
Karczma	Taberna
Brama	Porta
Kołacz	Torta
Ciało	Corpus
Wieprz	Porcus

230.

Błoto	Lutum
Slina	Sputum
Wrzod	Ulcus
Zagon	Sulcus
Dach	Tectum
Sieczka	Stramen sectum
Mol	Tinea
Piaseczyna	Arena
Skiep	Fornix
Wrona	Cornix

240.

Garcarz	Figulus
Snop	Manipulus
Chmura	Nubilum
Choragiew	Vexillum
Wschod Słońca	Solaris Ortus
Ogrod	Hortus
Grad	Grando
Zawiasa	Cardo
Kielich	Calix
Wierzba	Salix

250.

Wiatr	Ventus
Dochod	Proventus
Lato	Æstas
Niepogoda	Tempestas
Korzec	Medimnus
Jesień	Autumnus
Wieża	Turris
Siekiera	Securis
Żaba	Rana
Wełna	Lana

260.

Sierść	Pilus
Kołek	Paxillus

Rzeźnik

Recznik Mantile
Dzwonica Campanile
Zelazo Ferrum
Serwatka Lac ſerum
Spichlerz Granarium
Piwnica Celarium
Len Linum
Wino Vinum

270.

Mieysce Locus
Szafran Crocus
Corka Filia
Lipa Tilia
Zlodziey Fur
Siarka Sulphur
Skora Pellis *v.* Cutis
Drag Vectis
Szalwia Salvia
Deszcz Imber *vel* Pluvia

280.

Motyka Ligo
Zyto Siligo
Traba Tuba
Golab Columba
Jarzyna Olus
Zdrada Fraus *vel* Dolus
Kuśnierz Pellio
Rzeźnik Lanio

Oyczym Vitricus
Dworzanin Aulicus

290.

Kaszel Tuſſis
Sznur Cieſielſki ... Amuſsis
Perla Unio, Gemma
Herb Stemma
Rak Cancer
Wiezienie Carcer
Kapelusz Galerus
Taler Talerus
Lichwa Uſura *vel* Fenus
Zloty Florenus

300.

Namiot Tentorium
Ratusz Prætorium
Xiadz Sacerdos
Wiano Dos
Skrzynia Arca
Grzywna Marca
Kukielka Bucella
Gomolka Turella
Chuſtka Strophium
Możdzierz Mortariolum

310.

Warzecha Trulla
Widelec Fuſcinula

Zwier-

Zwierciadło	Speculum
Potrawa	Ferculum
Pochodnia	Fax
Kaftan	Thorax
Krzesiwo	Igniarium
Skarb Pospolity	Ærarium
Smierc	Mors
Los	Sors
320.	
Grod	Castrum
Grabie	Rastrum
Kufel	Poculum
Srobka	Operculum
Rola	Ager
Powietrze	Aer
Piszczałka	Fistula
Wisła	Vistula
Prawo	Jus
Kadzidło	Thus
330.	
Komin	Caminus
Sąsiad	Vicinus
Polewka	Jusculum
Donica	Caprunculum
Powroz	Funis
Ogorek	Cucumis
Stajnia	Stabulum
Szubienica	Furca vel Patibulum
Beczka	Dolium
Listek	Folium
340.	
Członek	Membrum
Mozg	Cerebrum

Jedwab	Sericum
Pszenica	Triticum
Lilia	Lilium
Msza	Missa
Proso	Millium
Xiężna	Ducissa
Jabłko	Pomum
Podatek	Donum
350.	
Kura	Gallina
Miska	Patina
Płaszcz	Pallium
Czosnek	Allium
Cebula	Cepe
Żłob	Præsepe
Staranie	Cura
Pieczenia	Assatura
Puchlina	Hydropa
Murzyn	Æthiops
360.	
Kogut	Gallus
Bagnisko	Pallus
Baba	Vetula
Brzytwa	Novacula
Kark	Cervix
Kuropatwa	Perdix
Drzwi	Fores
Obyczaie	Mores
Chłop	Rusticus
Pępek	Umbilicus
370.	
Błąd	Error
Strach	Terror
Pniak	Truncus

Hak

Hak	Uncus
Gardło	Guttur
Synogarlica	Turtur
Mnich	Monachus
Żołądek vel Stomachus	Ventriculus
Rzecz	Res
Noga	Pes
380.	
Srebro	Argentum
Zboże	Frumentum
Spisz	Scepusium
Koszula	Indusium
Okno	Fenestra
Szkoła prawna	Palæstra
Kozioł	Caper
Dziki wieprz	Aper
Gniew	Ira
Obwarzanek	Spira
390.	
Woyna	Bellum
Poiedynek	Duellum
Łyszka	Cochlear
Poduszka	Pulvinar
Pieczęć	Sigillum
Kropidło	Aspergillum
Bursa y Cech	Contubernium
Pościel	Lectisternium
Gruszka drzewo	Pyrus
Tar[illegible]	Papyrus
400.	
Szkło	Vitrum
Saletra	Nitrum

Ogień	Ignis
Włos	Crinis
Knot u świece	Elicanium
K[illegible]lbaka	Epiphium
Ćwikła	Beta
Ćwiertnia	Metreta
Pot	Sudor
Wstyd	Pudor
410.	
Wiosna	Ver
ubogi	Pauper
Berło	Sceptrum
Mary	Feretrum
Różaniec	Fararium
Kostnica	Ossarium
Szkaplerz	Scapulare
Mila	Miliare
Nić	Filum
Nic	Nihilum
420.	
Piorun	Fulmen
Światło	Lumen
Zapowiedź	Bannum
Cyna	Stannum
Praczka	Lotrix
Kucharka	Coctrix
Krew	Sangvis
Paznogieć	Ungvis
Dzwon	Campana
Tydzień	Septimana
430.	
Złotnik	Aurifex
Rzemieślnik	Artifex
Zdrowy	Sanus

Chrzan

Chrzan	Raphanus
Ornat	Casul-
Prawidło	Regula
Młyn	Molendinum
Pietruszka	Petrosolium
Mgła	Nebula
Bayka	Fabula
440.	
Łąka	Pratum
Grzech	Peccatum
Łabędź	Cygnus
Zastaw	Pignus
Bydło	Pecus
Zaiąc	Lepus
Rana	Vulnus
Pogrzeb	Funus
Haftka	Fibula
Spilka	Acicula
450.	
Sieć	Rete
Wieloryb	Cete
Mrowka	Formica
Rękawica	Manica
Orzeł	Aquila
Iskra	Scintila
Rzeka	Flumen *vel* Fluvius
Szczupak	Lucius
Ryba	Piscis
Robak	Vermis
460.	
Tarcica	Asser
Wrobel	Passer
Klasztor	Monasterium
Krzcielnica	Baptisterium
Kropla	Gutta
Pstrąg	Trutta
Swięto	Festum
Areszt	Arestum
Zerdź	Pertica
Sałata	Lactuca
470.	
Złoto	Aurum
Cukier	Saccarum
Ziarno	Granum
Zbor Luterski	Fanum
Serce	Cor
Nowina	Rumor
Łoy	Sevum
Jaie	Ovum
Piołun	Absynthium
Zapust	Carnisprivium
480.	
Kareta	Carpentum
Podłoga	Pavimentum
Sosna	Pignus
Pielgrzym	Peregrinus
Flaki	Omasum
Wisnie	Cerasum
Rynsztok	Canalis
Woźny	Ministerialis
Zgromadzenie	Congregatio
Pozew	Citatio
490.	
Miara	Mensura
Przyprawa	Conditura
Policzek	Colaphus
Drukarz	Typographus

Bieg

Bieg	Cursus
Niedzwiedź	Ursus
Uczeń	Discipulus
Kos	Merulus
Lampa	Lampas
Dyament	Adamas
500.	
Now	Novilunium
Pełnia	Plenilunium
Gniazo	Nidum
Miasteczko	Oppidum
Lekarz	Medicus
Przyiaciel	Amicus
Zołnierz	Miles
Dziedzic	Hæres
Szpital	Hospitale
Ponczocha	Tibiale
510.	
Chusta	Linteum
Łaźnia	Balneum
Bałwan	Idolum
Szyia	Colum
Piersi	Pectus
Zimno	Frigus
Okoń	Perca
Macocha	Noverca
Krzemień	Silex
Pluskwa	Cimex
520.	
Ropa	Pus
Wilk	Lupus
Kolęda	Strena
Kopa	Sexagena
Pistolet	Sclopetum
Anyżek	Anisum *vel* Anethum
Swiat	Mundus
Grunt	Fundus
Dusza	Anima
Dziesięcina	Decima
530.	
Pożywienie	Victus
Powiat	Districtus
Blacha	Lamina
Niewiasta	Mulier *vel* Fœmina
Zakład	Vadium
Staianie	Stadium
Kleynot	Clenodium
Stodoła	Holodium
Brog	Acervus
Zuchwały	Protervus
540.	
Rdza	Erugo *vel* Rubido
Rosoł	Salsugo
Łatwy	Facilis
Kłotka	Sera pensilis
Czerwony Złoty	Aureus Nummus
Dym	Fumus
Bąk	Tabanus
Ogrodnik	Hortulanus
Praca	Labor
Drzewo	Arbor
550.	
Kwas	Fermentum
Stado	Armentum
Błonie	Villagium

Zegar

Zegar Horologium
Lud Populus
Kopiec Scopulus
Proch Pulvis
Miednica Pelvis
Kłos Spica
Sroka Pica

560.

Bark Humerus
Liczba Numerus
Cło Tolonium
Wałek Cilindrus *vel* Piſtillum ligneum
Miech Follis
Pagorek Collis
Wał Vallum, *vel* Vallus
Krzyſtał Cryſtallus
Zima Hyems *vel* Bruma
Piana Spuma

570.

Jagoda Uva
Slaz Malva
Sąd Judicium
Powinność Officium
Switanie Diluculum
Mrok Crepuſculum
Pal Palus
Koſtka u nogi Talus
Kwiat Flos
Zwyczay Mos

580.

Dłoń Palma
Oręż Arma
Mleko Lac

Sledź Halex
Jatka Macellum
Podnożek Scabellum
Kram Inſtitum
Dług Debitum
Miaſto Urbs, *vel* Civitas
Miłość Charitas

590.

Wielkanoc Paſcha
Sanie Traha
Topor Aſcia
Pieluſzka Faſcia
Gość Hoſpes
Czerſtwy Soſpes
Chmiel Lupulus
Weſz Pediculus
Ułomek Fragmentum
Komor Elementum

600.

Pchła Pulex
Zywioł Culex
Garnek Olla
Dworek Curiola
Koń Equus
Slepy Cæcus
Kmieć Cmèto
Proſzę Peto
Zamek Clauſtrum
Kolaſa Plauſtrum

610.

Kupiec Mercator
Grzeſznik Peccator
Organiſta Organarius
Dzierżawca Tenutarius

Pta-

Ptaszek Avicula
Szocowica Lenticula
Ogon Cauda
Skowronek Alauda
Wiatr Południowy Auster

620.

Krol Rex
Prawo Lex
Dzieło Opus
Biskup Episcopus
Szlachcic Nobilis
Podobny Similis
Naczynie Vas
Opat Abbas
Pan Dominus
Woiewoda Palatinus

630.

Spytek Rogationus
Kasztelan Castellanus
Zbawienie Salus
Podskarbi, albo Skarbnik Thesaurarius
Podkom: Succamerarius
Anioł Angelus
Pułkownik Colonellus
Prosty Rectus
Woyciech Albertus
Idzi Ægidius

640.

Hetman Exercituum Dux
Orzech Nux
Podczaszy Pocillator
Oboźny Castrorum Metator

Kaznodzieia Concionator
Łowczy Venator
Stolnik Dapifer
Miecznik Ensifer
Cześnik Picerna
Krynica Cisterna

650.

Chorąży Vexilifer
Podstoli Subdapifer
Pisarz Notarius
Komornik Camerarius
Rozum Intellectus
Strażnik Excubiarum Præfectus
Krayczy Incisor Dapum
Roy pszczoł Examen apũ
Doskonały Perfectus
Koniuszy Stabuli Præfectus

660.

Starosta Capitaneus
Rowiennik Coætaneus
Sędzia Judex
Podsędek Subjudex
Postępek Profectus
Kuchmistrz Culinæ Præfectus
Podarunek Munus
Woyski Tribunus
Słonina Lardum
Przedmieście Suburbium

670.

Przeor Prior
Podprzeorzy Supprior

Targo-

Targowe	Foralia
Mostowe	Pontalia
Pogłowne	Contributio Capitalis
Dymowe	Contributio Fumalis
Pobory	Contributio Agraria
Szelężne	Contributio Solidaria
Suknia	Vestis
Suknia długa	Vestis talaris
Czopowe	Contributio
Nauczyciel	Præceptor
Dozorca	Inspector
680.	
Cień	Umbra
Ciżba	Turba
Kosz	Cophinus
Chrzestny Oyciec	Patrinus
Prawda	Veritas
Szczerość	Sinceritas
Imię	Nomen
Przezwisko	Cognomen
Zdrowie	Sanitas
Potrzeba	Necessitas
690.	
Smyczek	Plectrum
Kontryfał	Electrum
Kradzierz	Furtum
Podatek	Tributum
Kołtoń	Plica
Odrobina	Mica

Swierzb	Scabies
Jodła	Abies
Żywność	Alimentum
Peruka	Capillamentum
700.	
Brew	Supercilium
Okulary	Conspicillium
Talerz	Quadra
Dzieża	Mactra
Korzec	Coretus
Sołtys	Scultetus
Oyczyzna	Patria
Połeć	Succidia
Plaster	Emplastrum
Izba	Hipocaustum
710.	
Wieś	Pagus
Buk	Fagus
Komora	Camera
Jaszczorka	Vipera
Szczypce	Emunctorium
Złożenie	Reclinatorium
Trzcina	Arundo
Jaskołka	Hirundo
Wielki	Magnus
Baranek	Agnus
720.	
Wolność	Libertas
Ubóstwo	Paupertas
Bicz	Flagellum
Swiderek	Terebellum
Trzoda	Grex
Sprzęt	Supellex
Żywioł	Elementum

Przydatek	Additamentū
Pantofle	Capellamentum
Spodnie	Callige
730.	
Obiecadło	Alphabetum
Brzèzina	Betuletum
Strumień	Rivus
Więzień	Incarceratus *vel* Captivus
Pokuta	Pœnitentia
Odpust	Indulgentia
Pamięć	Memoria
Zwycięstwô	Victoria
Prożnowanie	Otium
Kłamstwo	Mendacium
740.	
Sowa	Noctua
Pani	Dominâ *vel* Hera
Rządzik	Phalera
Porządek	Ordo
Wągiel	Carbo
Kara	Pœna
Pieśń	Cantilena
Olbrzym	Gigas
Kaczka	Annas
Białość	Albedo
750.	
Tłustość	Pingvedo
Wieniec	Sertum
Pustynia	Desertum
Zmysł	Sensus
Czynsz	Census
Sprawiedliwy	Justus
Smak	Gustus

Stan	Status
Urząd	Magistratus
Oley	Oleum
760.	
Słod	Braseum
Senat	Senatus
Podkowa ślepa	Babatus
Zięć	Gener
Rotmistrz	Rothmagister
Osoba	Persona
Trunna	Urna
Sprawa	Causa
Kieszenia	Cabsa
Przykry	Molestus
770.	
Małpa	Simia
Wiadro	Hydria
Rokieta	Rothetum
Ocet	Acetum
Skromność	Modestia
Pilność	Diligentia
Obżarstwo	Gula
Wstęga	Ligula
Mieszczanin	Civis
Suchoty	Phtysis
780.	
Styczeń	Januarius
Luty	Februarius
Marzec	Martius
Trzeci	Tertius
Kwiecień	Aprilis
Rok przestępny	Annus Bissextilis
Prawo	Jus

May

May	Maius
Czerwiec	Junius
Lipiec	Julius
790.	
Sierpień	Augustus
Cizſny	Augustus
Wrzeſień	September
Paździ ernik	October
Liſtopad	November
Grudzień	December
Dolina	Vallis
Rok przybyſzowy	Annus Emboliſmatis
Opłatek	Paſtillum
Przyſmak	Pulpam
800.	
Konopie	Canabis
Oſet	Carduus
Slaz	Malva
Migta	Menta
Szelag	Solidus
Troiak	Sextarius
Siodmak	Septenarius
Talar bity	Talarus
Kotlarz	Chaldeator
Mydlarz	Smeginator
810.	
Cyrulik	Chirurgus
Chawtarz	Fibularius
Czapnik	Fileator
Introligator	Compactor
Szklarz	Vitriarius
Węglarz	Carbonarius
Wełniarz	Lanarius

Krupnik	Pultarius
Ucieczka	Fuga
Woźnica	Auriga
820.	
Czytelnik	Lector
Furman	Vector
Zmarſzczka	Ruga
Pijawka	Sanguiſuga
Arkuſz	Philura
Stworzenie	Creatura
Mosiężny	Æneus
Łan roli	Laneus
Szabla	Framea
Podkowa	Solea
830.	
Wędka	Hamus
Gałązka	Ramus
Wieś	Rus
Żuraw	Grus
Pułk	Legio
Kraina	Regio
Farba	Color
Zapach	Odor
Wdzięczność	Gratitudo
Żołw	Teſtudo
840.	
Statek	Conſtantia
Cierpliwość	Patientia
Czystość	Caſtitas
Pokora	Humilitas
Prawdziwy	Verus
Szczery	Sincerus
Wiek	Ætas

Pobo-

[illegible] Pietas *Medi[illegible]* [illegible]
[illegible] Virtus [illegible] [illegible]
[illegible] Artus [illegible] Interpres
850. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 880.
[illegible] [illegible] Piscina
[illegible] Devotio [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Cervus
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Epistola
[illegible] [illegible] Lis
[illegible] [illegible] Glis
[illegible] [illegible] Paradisus
860. [illegible] Nisus
[illegible] [illegible] 890.
[illegible] [illegible] Posta
[illegible] [illegible] Costa
[illegible] [illegible] Mensator
[illegible] [illegible] Arator
[illegible] Con[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Excomunicatio
[illegible] Con[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
870. *[illegible]* Betonica
[illegible] Scriptura 900.
[illegible] [illegible] Xenium
[illegible] [illegible] Præmium
[illegible] [illegible] Cohorti
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] *[illegible]* Defectus
[illegible] [illegible] [illegible]
torium *[illegible]* [illegible]
E *Szafa*

Szafa — Armarium
Zwierzyniec — Vivarium
Siedmiogrodzka ziemia — Transsylvania
Inflanty — Livonia
Ruś — Russia
Prusy — Prussia

910.

Rusin — Ruthenus
Prusak — Pruthenus
Krakow — Cracovia
Warszawa — Varsavia
Pietrkow — Petricovia
Jedrzeiow — Andriovia
Brzescie — Brestia
Uscie — Ustia
Wolborz — Volboria
Łucko — Luceoria

920.

Grudziądz — Graudentum
Krolewiec — Regiomontum
Nowe Miasto, Korczyn — Neocorcinum
Lublin — Lublinum
Wrocław — Vratislavia
Wrocławek — Vladislavia
Kamieniec — Camenecum
Opatowiec — Opatovecum
Kalisz — Calissium
Olkusz — Ilcusium

930.

Toruń — Torunium
Gdańsk — Dantiscum *vel* Gedanum

Siewierz — Severia
Sandomierz — Sandomiria
Lwow — Leopolis
Miasto Stołeczne — Metropolis
Włoska Ziemia — Italia
Francya — Gallia
Czechy — Bohemia
Węgry — Hungaria

940.

Podlasie — Podlachia
Wołoska Ziemia — Valachia
Mazowsze — Masovia
Żmudź — Samogittia
Sprawiedliwość — Justitia
Łaskawość — Clementia
Miesiąc — Mensis
Żniwo — Messis
Cel — Scopus *vel* Meta
Miotła na Niebie — Cometa

950.

Poseł — Nuntius *vel* Legatus
Woyt — Advocatus
Dobry — Bonus
Sen — Somnus
Budynek — Aedificium
Dobrodzieystwo — Beneficium
Gosy — Ceuli
Sepy — Trituli
Popioł — Cinis
Koniec — Finis

COLLOQUIA OBVIA.

BOna dies *vel* bonum mane, *Dobry dzień* Quomodo vales, *Jak ſię masz*, Dormiviſti bene, *ſpałeś dobrze*, optime valeo, *mam ſię dobrze* Favente Deo bene valeo, *Z łaſki Boſkiey mam ſię dobrze*, vel non adeo, *Nie bardzo dobrze*, vel malê valeo, *źle ſię mam*, vel infirmo. *choruię*, vel ſum debilis *chorwię*, vel doleo capite, *głowa mnie boli*, vel ad obſequia, *do uſług*, optime dormivi, *ſpałem dobrze*, non potui dormire, *nie mogłem ſpać*, quò vadis, *gdzie idzieſz*, eo ad ſcholam, *idę do ſzkoły*, numquid jam tempus eſt, *abo to iuż czas jam*, *iuż*, vel jam primus pulſus auditus, *iuż pierwszy raz dzwoniono*. Scis ne penſa, *á umiesz pensa*, ſcio, *umiem*, *abo nie bardzo dobrze*, non adeò bene, neſcio, *nie umiem*. Cui ſtudes, *czego ſię uczysz*, legere, *czytać*, vel declinare, *deklinacyi*, quam ſcholam frequentas, *do ktorey ſzkoły chodzisz*, Infimam, *do infimy* habes ne bonum Inſpectorem, vel Profeſſorem, vel Magiſtrum, *masz dobrego Inſpektorra*, *albo Profeſſora*, *albo Magiſtra*, *mam*, habeo, vel non, *nie mam*, ſolet te percutere *bija cie*, ſolet & valde, *bije y bardzo*, vel non ſolet, *nie bije* vade ergo cum Domino Deo, *idź z Panem Bo-*

giem

giam Deo gratias, *dziekuie*, servus humilimus, *sługa naniższy*, unde venis, *z kąd idziesz*, domo *z domu*, v. ex schola *ze szkoły*, quo vadis *a dokąd idziesz*, domum, *do domu*, Dominus Parens, vel Domina Parens quomodo valet *Pan Oyciec y Pani Matka tak się ma*, bene ad obsequia suæ Dominationis, *dobrze do usług W. M. Pana*, vel non valde bene *nie bardzo* quid ipsi, *coż mu*, albo *coż iey*, infirmatur, *choruie*, vel turbatur, *turbuie się* quare, *czemu*, nescio, *niewiem* Est ne Pater Familias domi, *ieśli iest Gospodarz w domu*, est, *iest*, vel nescio, *niewiem*, vel non est, *nie masz go*, & ubi est, *a gdzie iest*, ábiit, vel exiit, *odszedł*, *wyszedł*, vel abscessit, *odiechał*, quo, *dokąd*. nescio, *nie wiem*, vel Cracoviam, *do Krakowa*, vel Varsaviam, *do Warszawy*, vel Posnaniam, *do Poznania*, vel Gedanum, *do Gdańska*, vel Toronium, *do Torunia*, non procul *nie daleko*, vel Rus, *na Wieś*, vel ad Civitatem, *do Miasta*, vel ad Consanguineos, *do Krewnych*, vel ad amicos, *do Przyiacioł* vel ad nundinas, *na Jarmark*. Habes scripturam *masz pisanie* habeo, *mam*, & ubi est *a gdzie iest*, statim ostendam *zaraz pokażę*: ecce hic, *oto iest*. Comedisti jentaculum *iadłeś śniadanie*, prandium, *obiad* vel cœnam *wieczerzą*, comedi, *iadłem*, vel non comedi, *nie iadłem*, vel accepi in hi

ad

ad ſcholam, *wziąłem ſobie do szkoły.* Feli-
cem noctem apprecor, *szczęśliwey nocy
życzę,* Ego viciſſim quietiſſimam, *ia także
wszyſtkiey spokoyniey,* ad reviſendum *do szczę-
śliwego obaczenia.*

PROVERBIA

Wſzyſtkim Uczniom do rożnych dyſkurſow ſłużące.

BOG pomocą temu bywa kto go na ratunek wzywa.
DEUS invocantibus ſe præſto eſt.

Przed zaczęciem iakiey ſprawy, oddai y Bogu Honor (prawy.
Imprimis DEO ſupplica.

Bog dla przewinienia zagniewany, y prożbą bywa ubłagany
Flectitur iratus voce rogante DEUS.

Kto rano wſtaie, temu Pan BOG daie,
Mane ſurgenti dat DEUS cuncta bona.

Kto nie ma umieiętności niech ſię uczy przy pilności
Diſcat qui neſcit, nam ſic ſapientia creſcit.

Ieſt to cnota nad cnotami, trzymać język za zębami,
Eximia eſt virtus, præſtare ſilentia rebus,

Pańska łaska na byſtrym koniu ieździ,
Gratia Magnatum neſcit habere ſtatum.

Kto naukę miewa, ubogim nie bywa.
Artem qui ſequitur, rarò pauper reperitur.

Ucz ſię z młodości umieiętności.
Diſce bonas artes, tenero quas tempore tractes

Gdy życie twoie cnotliwe, nie dbay na mowy złośliwe
Cum rectè vivis, non cures verba malorum.

Jeżeli poſtradaſz wſzyſtkiego, broń ſławy honoru twe(go
Omnia ſi perdis, famam ſervare memento

Cokolwiek czyniſz, patrz końca.
Quidquid agis, prudenter agas, & reſpice fi-
nem.

Czyń

Czyń dobrze za życia twego doydziesz spoczynku wiecznego.

Fac benê dum vivis, post mortem vivere si vis.

Godziny się nie wracaią, iako woda upływaią,

Et fugiunt horæ, more fluentis aquæ.

Nie wrodzi sowa sokoła, tylko iako y sama.

Non procul à proprio stipite poma cadunt.

Nie godzień ten nic dobrego, ktory nie ucierpiał złe-

Dulcia non meruit, qui non gustavit amara(go

Nie miła iest taka praca, za ktorą nie bywa płaca.

Est labor ingratus, quem præmia nulla sequuntur.

Człowiek tak, á Pan BOG inak.

Homo proponit, DEUS disponit.

Niemasz w świecie nic gorszego, nad człowieka niewdzięcznego.

Ingrato homine nil pejus terra fovet.

Na złe pytanie, żadne odpowiadanie.

Inutilis quæstio solvitur silentio.

Każdy tam ciągnie, gdzie się ulągnie.

Nititur in Patriam, quisq; redire suam.

Komu pieniędzy przybywa, o więcey staranie miewa

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

(czow

Kto nie słucha Rodzicow, ten słucha katowskich bi-

Audi carnificem, spernes audire Parentes.

Nie wszyscy Swięci bywaią, co Kościoły nawiedzaią

Non omnes Sancti, qui calcant limina Templi

Jedna iaskołka nie przynosi Wiosny.

Una hirundo non facit Ver.

Jako ty Rodzice swoie, tak cię uczczą dziatki twoie

Quæ feceris Parentibus eadem à liberis expecta.

Roz-

Rozmowa między Naúczycielem i Ucznem:

N. *Dziś ráno o ktorey godzinie obodziłes się?* Uczen. *Przedeedniem, o ktorey godzinie niewiem.* Nauc *Ktoz cę obudził,* Ucz *Przyszedł z latarnią sługa załołatał dobrze we drzwi Stancyi otworzył i zaswiecił.* Nau. *Powiedz mi po rzadkiem; cos robił od tego czásu aż do śnia dania.* *Wy Uczniowie Wszyscy pilnie uważaycie zabyścię się nauczyli tego Wspołucznia naśladowa* Ucze *Obudziłem się wstałem z łozka wdziałem koszulę białą i Kaftan siadłem na taweczce wziąłem spodnie i pończochy oboie wziąłem boty obułem się zaweg szczesżołem suknię wdziałem opasałem się potym wyszedłem ze stancyi* wzia-

Discursus inter Præceptorem & discipulum.

Præc: Hodie mane quota hora expergefactus es? Disc. ante lucem quota hora nescio. *Præc* Quis te expergefecit *Disc.* Venit famulus cum laterna, pulsavit ... rite ostium cubiculi aperuit & lucernam accendit *Præc* Narra mihi ordine, quid egeris ex illo tempore usque ad jentaculum. Vos discipuli omnes diligenter animis attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari *Disc* expergefactus, surrexi electo, indui indusium mundum cum thorace sedi in scabello accepi femoralia & tibialia utraque indui calceos calceavi, caput pexui vestes indui & cingulo me præcinxi, deinde egre-

wziąłem wody zimney
z wiadra ręce twarz u-
myłem żeby i usta wy-
myłem, otarłem ręce i
[illegible] twarz i ręce [illegible]
[illegible]
dzwonek [illegible]
zeszliśmy się w jedno
miejsce, [illegible]
Pacierza razem, wzię[illegible]
[illegible] śniadanie [illegible]
[illegible]
bez [illegible]
[illegible], Których [illegible]
[illegible]
[illegible] albo próżne sło-
wa prawiących [illegible]
rozswywolonych [illegible]
[illegible]
Którzy nie byli posłu-
szni, napomnienia [illegible]
niosłem Cenzorowi aby
ich notował. [illegible]
było to [illegible]
wami [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Ucz. Co robił. Ucz.
[illegible] środek, [illegible]
trzymając Xiążkę w rę-
ku i często napominając
Cenzora, aby niepotrze-
bnie

egressus e cubiculo, ac-
cepi aquam frigidam
e situla manus & fa-
ciem lavi, dentes &
os elui, detersi man[illegible]
[illegible] manus & faciem
[illegible] signum in no-
[illegible] e tintinabulo datum,
et convenimus ad u-
num locum. Oravimus
una, accepimus jenta-
culum, jentavimus
sedentes & quieti sine
murmure & strepitu,
Quos audivi inepte ga-
rrientes, aut verba o-
tiosa loquentes, aut
etiam insolescentes,
ante admonui; Qui
non [illegible]
[illegible], detuli ad Cen-
sorem, ut eos notaret.
Præc. Nemone vestris præ-
[illegible] dum jentaretis
usque? Immo [illegible]
[illegible] Præc. Quid age-
bat? Discip. Per medium
[illegible] tempus [illegible]
[illegible], & identidem
[illegible] observatorem
ut notaret ineptas gar-
rulitates. Præc. Nullum
igitur

bnie mowiących [illegible] rżnuet. Al [illegible] to [illegible] na ten czaś [illegible] godzi się powiedzieć [illegible] Owszem [illegible] się cle tylko tych [illegible] kiorzy [illegible] le i bez pożytku [illegible] mowią. Inaczey wszyst[illegible] kim mile gości się pro[illegible] mdzić rożnowy, byle jednak [illegible] się działo bez wrzasku i szcze[illegible] ru.

Neu. [illegible] się [illegible] dzieś mowić po [illegible] dzie [illegible] rosie nie [illegible] Poydźmy teraz [illegible] du aby [illegible] Szkolny na nas nie czekał.

[illegible] tunc verbum [illegible] licet Discipulummo licet, verum ii [illegible] solent, [illegible] multa & [illegible] [illegible]bulentur Caeterum [illegible] licet tractare [illegible]es, dum tamen [illegible] fiat circa [illegible]rum & contemptum, [illegible] Haste [illegible] est [illegible] a nervis [illegible] [illegible]ntervenerit [illegible]s nunc [illegible] ne [illegible]giaro [illegible]mus in Mora.

GLADKIE [illegible] & ACUTE DICTA.

i Dowcipne Powieści.

Epiktetus całą Filozofii treść w tych dwuch

Epictetus Philosophiae summam in duobus ver-

zwykł zamykać słowach: cierp, i chroń się, z ktorych pierwszym ostrzega nas, ażebyśmy wszystkie nieszczęścia, ktore nam się trafią, cierpliwie znosili, drugim zaś napomina, ażebyśmy wszelkich unikali rozkoszy.

bis comprehendere solitus est: Sustine, & abstine, quorum primo admonet ut mala, quæ occurrunt, æquo animo toleremus, altero; ut voluptatibus temperemus.

Alfonsus spytany komuby więcey był winien, Xiążkom, czyli broni, z Xiążek, rzekł, i woien, i woiennych nauczyłem się powinności,

Alphonsus percontantibus, utri rei plus debere se fateretur, libris an armis, ex libris inquit, & armis, & armorum jura didici.

Arystoteles spytany, coby za pożytek z Filozofii odniosł, ten, rzecze, ażebym dobrowolnie i bez przymusu to czynił co pospolstwo czyni z bojazni.

Aristoteles percontanti, quid lucri ex Philosophia cepisset, ut eà, inquit, nullo imperante faciam, quæ vulgus facit metu.

Zeno Młodzieńca wielce zuchwale i lekkomyślnie szczebiecącego temi słowami pogromił: Dla tego mamy dwa ucha, a iedne tylko usta, ażebyśmy wiele słuchali a mało mowili.

Zeno adolescentem multa temere garrientem hoc dicto corripuit Ob id inquit, binas habemus aures, os unicum, ut plurima audiamus, loquamur paucissima.

Arystoteles spytany, coby zà korzyść z kłamstw swoich odnosili kłamcy? Azeby im, rzecze nie wierzono nawet gdy i prawdę mówią.

Aristoteles interrogatus quid lucri mendaces ex suis referrent mendaciis? Ut sis, inquit etiam cum vera dicunt fides non habeatur.

Ferdynand I. Cesarz mawiał iz iakó na złey ziemi dobre się czas niepodzi wino tak têż czę stokroć trafia się iz z podłego urodzenia wielcy i znaczni wychodzą ludzie.

Quemadmodum in vilibus campis, aj bat Ferdinandus I. Imperator nonnunquam bonum crescit vinum, ita etiam ex obscuro quandoque genere illustres & præclari evadunt Viri.

Mawiał Metrokles: zê wszystkich innych rzeczy za pieniądz dostać można nauki zaś z czasem się nabywaią długiego albowiem potrzebuią ćwiczenia.

Metrocles dicebat, res omnes emi pecunia; sed liberales disciplinas emi tempore, requirunt enim diuturnum studium.

Alfons Krol Arragoński nieumieiętnego bogacza złotym runem nazywał? a gdy mu ktoś powiedał iz pewny Krol Hiszpański mawiał ze Monarsze nie przystoi być mądrym Bydlęcy to zawołał a nie ludzki głos iest!

Alphonsus Rex Arragoniæ illiteratos cives aureum vocitabat vellus; cumquê ei quispiam, fuisse quemdam Hispaniæ commemoraret Regem, qui minimè omnium necessariam esse Principi sapientiam

tiam diceret Hæc vox inquit, bovis est & non hominis

Gdy niektorzy bystrości, i doskonałości rozumu Pika Mirandulana, ktory natenczas ieszcze dziewiątego roku swego nie skończył, dziwowali się Szlachta pewny Starzec w obecności tego młodego Xiążęcia rzekł: kiedy dzieci taki za młodu miewaią rozum, do doyrzalszego przyszedłszy wieku bardzo głupiemi się staią. [illegible] to prawda co mowisz odpowiedziało dziecię musi tedy być [illegible] wielki bardzo z młodu mieć musiał rozum.

Cum nonnulli Viri Nobiles in Pico Mirandulano; qui nonum adhuc ætatis suæ nondum exegerat annum, [illegible] eximium [illegible] genium, senex quidam præsente & audiente [illegible] principe, ad [illegible] conversus, Quando, inquit, pueruli tanto in tenera ætate [illegible] ingenio, stupidissimi fiunt, cum maturam attigerint ætatem. Ad quod bellè [illegible] repostuit [illegible] Si sè ita ut dicis [illegible] [illegible] debueras in- [illegible]

Szwaycar spytany, czy li Pan iego iest w domu, odpowiedział, iż go niemasz a gdy go też ieszcze pytano kiedy powroci rzekł: kiedy mi

[illegible] interrogatus [illegible] domi esset [illegible] abest, inquit, Cumque ex eo quæreretur [illegible] nescire [illegible] quandonam rediturus essat

Pan móy rozkazał mówić iż go tu niemasz wiedzieć tedy nie mogę, kie dy się powroci.

Pewny Gaskończyk zaległe w iaiu znalazszy kurczę: O co to rzecze za szczęśliwe kraie: kędy za szeląg i kurczę i iaie.

Pewny człowiek ktory się kochał w rozlosznych stołach mowiał: Oyciec iadał wiele moia zas Matka siadała długo ia naśladuię oboie.

Anaxagoras spytany, iakimby sposobem mogł się kto ustrzec piianstwa Jezeli rzecze zawsze przed oczyma mieć będzie nieprzystoyne obyczaie piiakow nie albowiem podebnieyszego do szalonego niemasz iako piiak.

esset? Quando, inquit hêrus mihi in mandatis dedit, ut dicerem enim domi non esse, scire profecto non prsumo, quandonam sit rediturus

Vasco, qui pullum in ovo repérit, Parisiis inquit duobus teruncilis lauta & opipara apparari potest mensa, simul ênim carnibus & ovis vêsci licet.

Quidam mensarum epulis largius indulgere solitus ajebat, Meus Pater multum, Mater vero mea diu comedere in more habebant êgo utrumque refero.

Anaxagoras interrogatus, qua ratione effugeret, ne fieret quis vinolentus, Si semper, inquit, præ oculis habeat ebriorum indecoros mores nihil ênim similius insano, quam ebrius.

Jeden

Jeden z Dyogenosa przyiaciel pytał się go o którejby godzinie obiadować i wieczerzać trzeba: kto bogaty iest, odpowie, niech ie kiedy chce, kto zas ubogi niech ie wtenczas kiedy może.

Diogenes a quodam ex amicis suis rogatus quanam hora prandere & cœnare oporteret: si dives inquit est quando vult, si pauper, cum potest.

Gdy pewny Arcybiskup Elżbietę Królowę Angielską o niektóre sprawy strofował i pisaniem iey dowodził iż bardziey sobie według Politycznych niż Chrześciańskich postępowała maxym ona mu w te odpowiedziała słowa Jako widzę żes czytał Pisma ale Królow nie czytałeś Xiąźek.

Archiepiscopo cuidam aliquas Elisabethæ Anglorum Regiæ actiones reprehendenti & scriptis probanti literis, eam multa, secundum Politicæ potius, quam Christianæ Religionis egisse leges in hæc verba respondit Regina: Socrates, ut video, legisti literas, sed libros Regum minime.

Biskup tenże w karecie spotkał iadącego Kapucyna na koniu. i spytał się go, iak dawno S Franciszek zaczął ieździć na koniu? Jak S Piotr, odpowie Kapucyn, zaczął ieździć w karecie.

Episcopus rheda vectus equitantem in via Capucinum offendit, quæsivitque ab eo: a quonam tempore S. Franciscus equitare cœperit, a quo, rejecit ille, S. Petrus carpento vehitur.

Znaki

❧ ((✝)) ❧

Znaki Arytmetyczne albo Liczba.

1.	I.
2.	II.
3.	III.
4.	IV.
5.	V.
6.	VI.
7.	VII.
8.	VIII.
9.	IX.
10.	X.
11.	XI.
12.	XII.
13.	XIII.
14.	XIV.
15.	XV.
16.	XVI.
17.	XVII.
18.	XVIII.
19.	XIX.
20.	XX.
21.	XXI.
22.	XXII.
23.	XXIII.
24.	XXIV.
25.	XXV.
26.	XXVI.
27.	XXVII.
28.	XXVIII.
29.	XXIX.
30.	XXX.
31.	XXXI.
32.	XXXII.
33.	XXXIII.
34.	XXXIV.
35.	XXXV.
36.	XXXVI.
37.	XXXVII.
38.	XXXVIII.
39.	XXXIX.
40.	XL.
50.	L.
60.	LX.
70.	LXX.
80.	LXXX.
90.	XC.
100.	C
200.	CC.
300.	CCC.
400.	CCCC.
500.	D.
600.	DC.
700.	DCC.
800.	DCCC.
900.	DCCCC.
1000.	M.

K O L Ę D

Dla Małych Dziatek.

ROſzczką Duch Swięty dz
bić radzi,
Roſzczka bynaymniey zdrow
Roſzczka popędza rozumu d
Uczy Paciorka y broni złey
Roſzczka rodzicom posłuſzne
Kozły wypędza a uczy łacin
Roſzczką choć bije, nie połami
Dziatki hamuie od wſzelakiey złości
Roſzczką gdy dziecie będzie Ma
tką ſreka.
Wybawi pewnie duſzę iego z piekła,
Roſzczka naucza, iak zarabiać chleba
Roſzczka prowadzi dziateczki do
Nieba.
Roſzczka wſzelakich Cnot bywa Mi-
ſtrzyni, (czyni.
Roſzczka y ze złych dziatek, dobre
Matka gdy Roſzczki na dziecie żałuie
Na ſzyię powroz pewnie mu gotuie,
Błogosław Boże, Miſtrze, y te Matki,
Ktore wścinaią roſzczką małe dziatki
Błogosław Boże y takowe lasy.
Gdzie roſzczki rosną w iak nay-
dłuższe czaſy.
Na młodych dobra Roſzczka brzozowa
Na ſtarych korbacz albo wić dębowa

nec claudatur in *ut*; tunc itaq; cognoſcitur aſcenſus in hoc cantu, quando currunt notæ ſupra tertiam lineam à *C*, numerando, nempe ſupra Clavim *E*. *Tunc autem deſcenſus cognoſcitur*, quando currunt notæ infra ſecundam lineam ab *A* numerando, n … utem numerari lineæ tam expreſ … Quod totum colligitur ex exemp … uo lineæ in aſcenſu numerantu … *ma* imaginaria collateralis, *2da* … ceps, in deſcenſu verò ab *A*, ita; ut *A* ſit linea prima, *2da* *G* imaginaria, & ſic ulteriùs.

